ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

دەللاڭە مۇختار

(داستان)

نەشرگە تەييارلىغۇچى: جۈنەيد بەكرى

سۆز خامىنىنىڭ باشاق تەرگۈچىلىرى شۇنداق نەقىل كەلتۈرۈدۈكى، قەدىمدە پادىشاھ ھارۇن رەشىت زامانىدە باغدات ۋىلايىتىدە ئەبۇ جەئپەر ئىسىملىك مەشھۇر ۋە مۆتىۋەر بىر سودىگەر بار ئىدى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇنىڭ ئايالىنىڭ ھامىلدار بولغانلىقى بىلىندى. توققۇز ئاي، توققۇز كۈن ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن تۇغۇت ئانىلىرى ھەرقانچە سايە - سەۋەبلەرنى قىلىپ باققان بولسىمۇ، لېكىن تۇغۇتتىن ھېچ بىر ئەسەر كۆرۈنمىدى. شۇنداق قىلىپ ئون ئۈچ يىل ۋاقىت ئۆتۈپ ئون تۆتىنچى يىلىغا قەدەم قويدى. بۇ ئايالنىڭ قورسىقى كۈندىن - كۈنگە يوغىناشقا باشلىدى. ئەبۇ جەئپەر ئەھۋالىدىن كۆپ غەم - ئەندىشىلەر قىلىپ، ئاخىر مۇنداق قارارغا كەلدى: باغدات ۋىلايىتىدىكى بارلىق مۇنەججىم - رەممالالارنى ۋە پالچى - دۇئاخانلارنى يىغىپ، ئۇلارغا نۇرغۇن خەير - ئېھسانلار بېرىپ، بۇ سىرنى ئۇلارغا بايان قىلدى.

ئۇلار بۇ ئىشقا ھەيران بولغان ھالدا تەپەككۇرغا چۆشتى. ئۇلار ھەر بىرى ئۆز ئىلىملىرىنىڭ دەرياسىغا شۇڭغۇدى - دە، بىرەمدىن كېيىن ھەممىسى بۇ ئىش توغرىسىدا ئورتاق خۇلاسىگە كېلىشتى. «ھەي ئەبۇ جەئپەر، — دېيىشتى ئۇلار، — ئون تۆت يىل توشقاندىن كېيىن ئايالىڭ بىر قىز تۇغىدۇ، ئۇ قىز ھۆسن - جامالدا دۇنيادا يەككە - يېگانە بولۇپ، بىر كۆرگەن كىشى ئۇنىڭغا مەھلىيا بولىدۇ - دە، ئىككىنچى كۆرمەك ئارزۇسىدا كوچا - كويلاردا سەرگەردان بولىدۇ. ئۇ قىز بۇ قەدەر گۈزەل ھۆسن - جامال بىلەنلا قالماي، يەنە ھىيلە - مىكرىدىمۇ شەيتانغا دەرس ئۆتكۈدەك دەرىجىدە كامالەتكە يەتكەن بولىدۇ. ئۇ قىز باغدات ۋىلايىتىگە پىتنە - پاسات ئوتلىرىنى شۇنداق ياقىدۇكى، ئۇنىڭ مىكرى بىلەن خاراب بولمىغان بىرمۇ ئۆي ۋە زۇلمى بىلەن ياشقا تولمىغان بىرمۇ كۆز قالمايدۇ. ئۇنى ئىككىنچى دەججال دېسىمۇ بولىدۇ. ئۇ قىز ئانىسىدىن تۇغۇلۇشىدىلا ھەممە چىشلىرى تولۇق بولىدۇ، ھەممە سۆزلەرنى سۆزلىيەلەيدۇ. ئورنىدىن تۇرۇپ، ھەرتەرەپكە مېڭىپ ئويناپ كۆلىدۇ. تاماق تەلەپ قىلىپ ئۆز قولى بىلەن يەيدۇ. بۇنىڭ بۇ ئەپتى ۋە قىلىقىدىن شەيتانمۇ پاناھ تىلەيدۇ. ئۇنىڭ نەيرەڭلىرى بىلەن پۈتۈن باغدات ۋىلايىتى ئاستىن - ئۈستۈن بولۇپ، باغداتلىقلارغا ھەر تۈرلۈك بالايىئاپەتلەر كېلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئۆيلىرى تا-

لان - تاراج قىلىنىپ، ھەرقايسىسى بىر پارچىدىن نانغا زار ۋە موھتاج بولىدۇ. قىسقىسى، ئۇ قىز ئالەمگە مۇشۇ تەرىقىدە پىتنە - پاساتلارنى سېلىپ، يېشى يەتمىشكە يەتكەندە، ئاخىر بىر مۆمىنىڭ قولىدا ھالاك بولىدۇ - دە، جېنى جەھەننەمگە تاپشۇرۇلىدۇ.»

مۇنەججىملەر ۋە قۇرئەندازلار بۇ سۆزلەرنى قىلىپ بولۇپ، ھەرقايسىسى ئۆز جايلىرىغا راۋان بولۇشتى. ئەبۇ جەئپەر بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ كۆپ غەم - ئەندىشىلىك خىيالىلاغا چۆكۈپ كۆڭلىنى ھېچ بىر يەرگە توختىتالمىدى. ئاخىر ئۇ: «ھەرنېمە بولسا، خۇدانىڭ ئىرادىسى بىلەن بولىمامدۇ؟» دەپ ئۆز - ئۆزىگە تەسەللى بەردى.

ئون تۆت يىل توشقاندىن كېيىن ئۇنىڭ خوتۇنى بىر قىز تۇغدى. خۇددى مۇنەججىملەر كىتاب ھۆكمى بىلەن ھۆكۈم قىلىپ ئېيتقىنىمدەك، ئۇ بالا تۇغۇلغان ھامانلا ئويناپ - كۈلۈپ، ھەرخىل سۆزلەرنى سۆزلەپ، ھەر تەرەپكە مېڭىشقا باشلىدى. تاماق تەلەپ قىلىپ، ئۆز قولى بىلەن يېدى. ئۇ قىزنىڭ ھۆسن - جامالىنى كۆرگەن كىشىنىڭ كۆڭلى ئۇنىڭ چېچىنىڭ سىرتىمىقىغا باغلىنىپ قالاتتى. ئۇنىڭ ئەقىل - پاراسىتىگە ھەرقانداق ئادەم ھەيران بولۇق بارماقلىرىنى تەئەججۈپ چىشلىرى بىلەن چىشلەيتتى. ئەبۇ جەئپەر بۇ بالىغا «دەللە» دەپ ئات قويدى. بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن ئۇنى مەكتەپكە بەردى. ئۇ قىزنىڭ زېھنى ئۆتكۈر بولغانلىقتىن، ئاز ۋاقىت ئىچىدە ھەممە ئىلىمگە ماھىر ۋە ھەر بىر پەنگە كامىل بولۇپ چىقتى. بولۇپمۇ مۇزىكا ئىلىمىگە جان پىدا قىلىپ ماھارەت ئىگىلىدى. قوغا ساز ئېلىپ چالىدىغان بولسا، ئاسماندا زۆھرە يۇلتۇزىنى خىجالەتتە قالدۇرۇپ، ئاڭلىغانلارنى ھوشىدىن كەتكۈزۈۋېتەتتى. ئۇ قىز شۇ قەدەر خۇش ئاۋاز ئىدىكى، قۇرئان تىلاۋەت قىلسا سەھرادىكى بۇغا - ماراللار ۋە ھاۋادىكى ئۇچار قۇشلارمۇ ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئولىشاتتى - دە، ئۆزلىرىنىڭ پايدا - زىيىنى ۋە خىيىم - خەتەرلىرىنىمۇ ئەسلا خىيالىغا كەلتۈرمەيتتى. ئۇ قىز ھەييارلىق پېنى بىلەن مەككارلىق ئىلمىگە شۇنداق ئالىم ئىدىكى، ئۇنىڭ بۇ ھەقتە باشقىلاردىن تەلىم ئېلىشقا قىلچىمۇ ھاجىتى يوق ئىدى. ئۇ نەچچە خىل پىرقە، نەچچە خىل قەۋملەرنىڭ تىلىنى شۇ قەدەر پىشىق بىلەتتىكى، ھەرقانداق قەۋم، ھەرقانداق

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

پىرقە بىلەن سۆزلەشسە ئۇلارنى ساراسىمگە سېلىپ قويياتتى. شۇنداقلا يەنە ئۇنىڭ تارىخ، ئالگېبرا، ھېساب قاتارلىق پەنلەردە تەڭدىشى يوق ئىدى.

بۇ قېز بالاغەتكە يەتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ كامالەتكە يەتكەن ھۆسن-جامالىنىڭ داڭقى تەرىپى ئەترapىلارغا تارقىلىپ شۆھرەت قازاندى. ھېسابسىز نەۋقىران يىگىتلەر ئۇنىڭ گۈزەل چاچلىرىنىڭ قىلتىغا تۇتقۇن بولۇپ، سانسىزلىغان شېرى مەردلەر مېڭە-مېڭىلاپ ئەرز-ئىلتىماسلار بىلەن ئۇنىڭغا تەلەپ قويۇپ، جان پىدا قىلسىمۇ، قىلچە نەزەرىگە ئالماستىن مۇنداق دەيتتى: «مەن ئادەتتىكى كىشىلەرنى جۇپلۇككە قوبۇل قىلمايمەن. ھەر-قانداق كىشى ئىلىم-ھېكمەتتە، گۈزەللىك ۋە پەزىلەتتە، ئەقىل-پاراسەتتە ۋە ھېيىلە-مىكرى قاباھەتتە ئۆزۈمدىن يۇقىرى تۇرالىسا، مەن شۇ كىشىنى ئۆزۈمگە جۇپ قىلىمەن.»

ئۇ لەنىتى مۇشۇ سۆز بىلەن يىگىرمە ياشقا كىردى. شام شەھىرىدىن مۇختار ئىسىملىك بىر يىگىت ئۇنىڭ گۈزەللىك داڭقىنى ئىشىتىپ، ئۇنىڭغا ئاشىق بولدى. نەچچە كۈن ئازاب-مۇشەققەتلەر بىلەن باغدات شەھىرىگە يېتىپ كېلىپ، كارۋان سارىيىغا چۈشتى. سەپەر ھاردۇقلىرىنى چىقارغاندىن كېيىن، بىر قارارغا كەلدى-دە، بىر تەدبىرلىك مەككار كەمپىرنى تېپىپ، ئۇنىڭغا: ئۆز سىرىنى بىر-بىرلەپ بايان قىلدى، ئۇنىڭغا «ئەگەر سەن مېنىڭ مەقسىتىمنى ھاسىل قىلىپ ئەبۇ جەنىپەرنىڭ قىزى دىلىنىڭ ۋەسلىگە يەتكۈزسەڭ، ھەرقانداق مەقسىتىڭ بولسا، مەن ئۇنى ئورۇندايمەن.» دېدى. كەمپىر مۇختاردىن بۇ سۆزنى ئىشىتكەن ھامان ھىيلە-مىكرى لېچىكىنى بېشىغا ئارتىپ، چارە-تەدبىر ھاسىسىنى قولىغا ئېلىپ، دەللالارنىڭ رەسىمىتى بىلەن دەللىنىڭ بارگاھىغا يېتىپ كەلدى. بۇ يەردىكى رەڭۋرەڭ بويالغلار بىلەن بېزىلىپ نەقىشلەنگەن شاھانە ئىمارەتلەر ھەرقانداق غەمكىن دىللارنىمۇ شادلاندۇراتتى. مەككار كەمپىر بۇلارنى كۆرۈپ، ھەيرانلىق ئىچىدە قەيەرگە بېرىشىنى بىلمەي تۇرغىنىدا كاتتا بىر قەسىرده ئولتۇرغان پەرى سۈپەت بىر قىزغا كۆزى چۈشتى. بۇ قىزنىڭ نۇرلۇق چىرايى ئالدىدا ئاپتاپمۇ خىرە ئىدى. كەمپىر بۇ قىزنىڭ دىللە ئىكەنلىكىنى بىلدى. شۇ ھامان دەللىنىڭ كۆزىمۇ كەمپىرگە چۈشتى. كەمپىر قول كۆتۈرۈپ دۇئا قىلدى. ئاندىن يۇقىرى ئاۋاز بىلەن بۇ بېيىتنى ئوقۇدى. بېيىت:

نېسىۋە ئالىمغاندۇر ھۇش، سائادەت، ئەقلۇ ئىدراكتىن،
سېنى كۆرگەن ھامان كىمكى يۈزىنى سۈرمىسە يەرگە،
قويۇپ باش ئاستانەڭگە دىلۇ جاندىن ئېلىپ قولغا،
مۇرادىنى بېرەر، مەقسەت ئېتەكمىگە تۈتقۇچى ئەرگە.

كەمپىر ئۇنىڭدىن كېيىن مۇختارنىڭ سۆزىنى دەللىگە يەتكۈزدى. دەللە بۇ سۆزنى ئاڭلىغان ھامان خۇددى چاچتەك چېچىلىپ:

— ھەي كەمپىر، مەن ئادەتتىكى قىزلاردىن ئەمەس، ھەيىارلىق ۋە مەككارلىقتا ماھىرمەن، ئەگەر ھەرقانداق كىشى ھەيىارلىق پېنىمدە ۋە مەككارلىق ئىلمىدە

ىمىدە ئۆزەم بىلەن باراۋەر، بەلكى مېنىڭدىن ئۈستۈن تۇرىدىكەن، ئاشۇنداق كىشىگە نىكاھلىنىمەن. ئەگەر ئۇنداق كىشى يوق بولسا، بۇ دۇنيادىن بويتاق ھالدا، يەككە-يېگانە كېتىشنى خالايمەن. سەن بېرىپ مۇشۇ سۆزۈمنى ئۇ يىگىتكە ئېيتقىن. مۇنداق پايدىسىز ساراڭلىقنى كۆڭلىدىن چىقىرىۋەتسۇن،— دېدى.

كەمپىر دەللىدىن بۇ نائۇمىد جاۋابنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئاڭلىغانلىرىنىڭ ھەممىسىنى مەيۇسلەنگەن ھالدا مۇختارغا يەتكۈزدى.

— ھەي موما، غەم يېمە،— دېدى مۇختار زور ئىشەنچ بىلەن،— دەللىنىڭ شەرتلىرى باشقىلارغا مۇشكۇل بىلىنسىمۇ، مەن ئۈچۈن ئاسان. ھەييارلىق ئىلمى ۋە مەككارلىق پېنىدە دەللىنىڭ ئۇستازى مېنىڭ شاگىرتىمغىمۇ تەڭلىشەلمەيدۇ. ئەمدى سەن ماڭا يول باشلاپ دەللىنىڭ بارگاھىغا ئېلىپ بارغىن، بۇنىڭ ئىلاجىسىنى ئۆزۈم قىلىمەن.

مۇختار بۇ سۆزلەرنى قىلىپ بولۇپ، نەپىس ماللار ۋە قىممەت باھالىق جاۋاھىرلارنى ئېلىپ، كەمپىر بىلەن بىللە دەللىنىڭ تۇرالغۇسىغا باردى. كەمپىر ئاۋۋال كىرىپ دەللىگە مۇختارنىڭ كەلگەنلىكىنى مەلۇم قىلدى. دەللە كىرىشىگە رۇخسەت قىلدى. ئاندىن مۇختار كىرىپ، ئەكەلگەن سوۋغا-تۆھپىلىرىنى دەللىنىڭ ئالدىغا قويدى. دەللە مۇختارنى كۆرگەن ھامان، ئىشق ئوقى ئۇنىڭ جىسمىنى تېشىپ ئۆتۈپ، يۈرىكىگە سانجىلدى-دە، مۇختارغا ئاشىقى شەيدا بولدى. بېيىت:

ئاسمان ھەم يەردە بولسا ھەر نېمە،
كەھرىۋادەك ئۆز خىلىن تارتار ھەمە.

دەللە مۇختارغا ئىشارەت قىلىپ زەر تۇشەكلەر ئۇستىگە ئولتۇرغۇزدى. زىياپەت تۇزۇلۇپ تائامدىن كېيىن دەللە مۇختارغا خىتاب قىلىپ:

— ئەي يىگىت خۇش كەپسىز. بۇ يەرگە كېلىشىڭىزنىڭ سەۋەبى نېمە؟— دېدى.

مۇختار جاۋابىغا بۇ بېيىتنى ئوقۇدى. بېيىت:

چاچلىرىڭ تارى ئىشقىم قوزغالماققا سەۋەبتۇر،
كۆڭلۈمنىڭ مەيلى ساڭا سەۋەبسىز ئەمەس جانان.

مۇختار شۇنداق قىلىپ ئۆز مۇددىئاسىنى ئىزھار قىلدى. دەللە بۇنىڭ جاۋابىغا مۇنداق دېدى. بېيىت:

كەچ نېسىۋەڭدىن ئەگەر شىر بولمىساڭ، جاڭگالدا شىر
نەچچە باتۇرلارنى قانغا بويىدىلەر بىرمۇ بىر.

دەللە يەنە:

— مەن بۇ شەھەردە ھەييارلىق بىلەن مەشھۇرمەن، سەنمۇ مەككارلىق ئىلمىدە ماڭا ئوخشاش كامالەت ھاسىل قىلغان بولساڭ، ۋىسالىم مېۋىسىدىن روھىي ئوزۇق ئېلىپ مۇرادىڭغا يېتىسەن. ئەگەر ئۇنداق بولمىسا، ھىجرانىم تىغى بىلەن جاراھەتلىنىپ، ئەزىز ئۆمرۈڭنى بەربات قىلىسەن،— دېدى.

مۇختار ئېيتتىكى:

— ھەي نازىنىن ئەگەر مېنىڭ ھەييارلىقىمنى سىناپ كۆرمەكچى بولساڭ، ئەتىلىككە سەرراپلىق بازىرىغا بارغىن. مەن ھۇنەرلىرىمدىن مىڭدىن بىرىنى شۇ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

يەردە كۆرسىتىمەن.

دەللە مۇختارنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ، خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلدى. ئاندىن مۇختار دەللىدىن رۇخسەت سوراپ، ئۆزى چۈشكەن سارايغا كەلدى - دە، نەپسىنىڭ قاينىمىدا سەرگەردان بولغان كەمپىر مەلئۇننى ئىنئام ئىھسانلار بىلەن خۇشال قىلىپ يولغا سالدى.

ئەمدى ئاجايىپ ھېكايەت ۋە غارايىب رىۋايەتنى بەتخۇلق مۇختارنىڭ نەيرەڭۋازلىقى بەتقىلىق دەللىنىڭ نەزەرىدىن ئۆتۈپ، ئۇنىڭ جۈپلۈككە قوبۇل قىلىنغانلىقىدىن ئاڭلاڭ:

مۇختار چىقىپ كەتكەندىن كېيىن دەللە ئۇنىڭ ئىشقىدا بۇ كېچىنى قانداق ئۆتكۈزۈپ تاڭ ئاتقۇزۇشنى بىلەلمىدى. كۆزىگە زادىلا ئۇيقۇ كەلمەستىن، كېچىنى ئويغاق ھالدا ئۆتكۈزدى. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن نەپىس كىيىملەر بىلەن جابدۇنۇپ، ئۆزىنى زىبۇ - زىننەتلەر بىلەن بېزىدى، بېشىغا زەر رومىلىنى ئارتىپ، يۈزىگە قارا چۈمبىلىنى تارتىپ، بارگاھىدىن چىقتى - دە، سەرراپلار رەستىسىگە كېلىپ، مۇختارنى ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتۈپ ئولتۇردى.

بىردەمدىن كېيىن، قىممەت باھا كىيىملەرنى كىيگەن، بېشىغا كەشمىرچە سەللە ئوراپ، سودىگەر يىگىتلەر سىياقىدا ياسانغان مۇختار تەكەببۇرانە قەدەملەر بىلەن يېتىپ كەلدى - دە، بىر سەرراپنىڭ دۇكىنىغا كىردى. ئۇنىڭ قىياپىتىنى كۆرگەن سەرراپ تەمەگەرلىك بىلەن تەزىم قىلىپ:

— ھەي ئەزىز مېھمان، مەن ئورۇنداپ بېرىدىغان نېمە خىزمەت ۋە تاپشۇرۇقلىرى بارىكىن؟ — دېدى.

— مەندە مۇنچىلىك مىقداردا كۈمۈش بار ئىدى، — دېدى مۇختار سەرراپقا، — خالىغىنىڭىز بويىچە باھاسىنى ئېلىپ، شۇنى ماڭا تىللا①غا ئالماشتۇرۇپ بەرسىڭىز، سەپەردە ئېلىپ يۈرۈشۈمگە ئاسان بولاتتى.

ئۆزىنىڭ پالاكەت توزىقىغا چۈشۈپ قېلىشىنى بىلمىگەن بىچارە سەرراپ ئورنىدىن تۇردى - دە، بىر خالتا تىللا ئەكىلىپ، مۇختارنىڭ ئالدىغا تۆكتى ۋە ئۇنىڭغا:

— ئوغلۇم، بۇ تىللادىن ئۆزىڭىز ئالماشتۇرماقچى بولغان كۈمۈشىڭىزنىڭ باھاسىغا تەڭ كەلگۈدەك مىقداردا ئېلىڭ. ئالماشتۇرۇش ھەققى ئۈچۈن ئۆزىڭىزنىڭ ھىممىتىچە مۇۋاپىق كۆرگىنىڭىزنى بىرەرسىز، — دېدى - دە، ئۆز ئىشىغا مەشغۇل بولدى.

مۇختار بۇ تىللالاردىن ئۆزى خالىغىنىچە ساناپ ئېلىپ، تارازىغا سالدى - دە، نەچچە مىسقال ئىكەنلىكىنى بىلىۋالغاندىن كېيىن يانچۇقىدىن بىر بوش ھەمىياننى چىقىرىپ، ئۇنىڭغا تاللىغان تىللالارنى سېلىپ ئاغزىنى مەھكەم باغلىدى. ئاندىن كېيىن ئورنىدىن تۇرۇپ، ھېچنېمىنى كۆرمىگەن كىشىدەك بىپەرۋا ھالدا يۈرۈپ كەتتى. بۇ ئىشقا ساراسىمە بولغان سەرراپ:

— ھەي ئوغلۇم، قەيەرگە بارىسىز؟ — دەپ توۋلىدى.

① تىللا — ئالتۇندىن سوقۇپ ياسالغان پۇل (ئېغىرلىقى 3.5 گىرامدىن 4.5 گرامغىچە كېلىدۇ.)

مۇختار:

— ئەككەمز سوددا كېلىشەلمە-گۈدەكمىز. باشقا كىشى بىلەن سۆزلىشىپ باقاي، — دېدى.

— ئانداق بولسا، — دېدى سەرراپ، — مېنىڭ تىللالىرىمنى نەگە ئاپىرىسىز؟ تاشلاپ كېتىڭ.

— نېمىشقا ماڭا بۇنداق بۆھتان چاپلايسەن؟! — دېدى مۇختار غەزەپ بىلەن، — تۆھمەت قىلىش ئۈچۈن ساڭا مەندىن بۆلەك ئادەم تېپىلمىدىمۇ؟ ياكى مېنى مازاق قىلىۋاتامسەن؟!

ئۇلارنىڭ شۇ يوسۇندا باشلىنىپ بارغانسېرى ئەۋج ئېلىۋاتقان جەڭگى-جېدەللىرىنى كۆرۈپ بازاردىكى كىشىلەر يىغىلىشتى. كىشىلەرنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى سەرراپنىڭ سۆزىنى «يالغان» دەپ يىشەتتى. بېيىت:

ياش يىگىت بىلەن كىشى جەڭگى جېدەل
قىلسا ئەگەر،
سۆزى گەرچە بولسىمۇ راست ئەلگە يالغان
بىلىنەر.

ئەلقىسسە، مۇختار بىلەن سەرراپنىڭ جاڭجاللىرى ھەددىدىن ئېشىپ بىر-بىرىنىڭ ياقىسىدىن قاماللاشقان پېتى خەلىپە ھارۇن رەشىتنىڭ ئوردىسىغا ئەرزگە كېلىشتى. ھارۇن رەشىت بۇلاردىن ۋەقەنىڭ سەۋەبلىرىنى سورىدى.

مۇختار يىغلاپ تۇرۇپ:

— ھەي پادىشاھى ئالەم، يىقىر شام ۋىلايىتىدىن كەلگەن بىر مۇساپىرمەن. بۇ شەھىرىگىزگە، ئەزىمىرايى خۇدا، سودىگەرچىلىك ئۈچۈنلا كەلگەنىدىم. بىر-مۇنچە تىللالىرىم بار ئىدى، ئۇنىڭغا كۆمۈش سېتىۋالماق بولۇپ، مۇشۇ نائىنساپ سەر-راپنىڭ دۇكىنىغا كەلگەنىدىم. لېكىن كۆ-مۈشلىرىنى كۆرۈپ ياقتۇرمىدىم. ئورنۇمدىن تۇرغان ھامان، بۇ مۇتىھەم مېنىڭ ئېتىنى كىمگە ئېسىلدى - دە، «ئالتۇنلىرىمنى قە-يەرگە ئاپىرىسەن؟» دەپ يېقىرغا تۆھمەت قىلدى. ئەمەلىيەتتە بۇ ئالتۇن ئۆزۈمنىڭكى ئىدى. مەن ئۇنى شام ۋىلايىتىدىن تارازى-دا تارتىپ ھەم بىر-بىرلەپ سانىپ، ھەمىيانىغا سېلىپ ئەكەلگەنىدىم. ئەگەر بۇ تىللالار بۇ قارا يۈز سەرراپنىڭ بولسا، قېنى، بۇ تىللالارنىڭ سانىنىڭ قانچە ئىكەنلىكىنى ۋە قانچە مىسقال ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ باقسۇنچۇ؟ — دېدى.

ھارۇن رەشىت مۇختاردىن بۇ سۆز-لەرنى ئاڭلاپ سەرراپقا قارىدى.

— ھەي جاھان پاناھ، دۆلىتىڭىز زىيادە بولسۇن، — دېدى سەرراپ ئالاقزا-دە بولغان ھالدا، — مەن بۇ ھارامزادە، تېگى پەس بەدرەكنىڭ بۇنداق خىيانەتكار ئىكەنلىكىنى نەدىن بىلەي، ئۇنىڭ سۆزىگە ئىشىنىپ، كۆپ تىللالارنى ئۇنىڭ ئالدىغا ئەكىلىپ قويۇپ، ئۆزۈم باشقا ئىشقا مەشغۇل بولغانىدىم. تىللالارنىڭ ۋەزنى ھەم سانىنى ئۆزى ھېسابلاپ ئايرىۋالغان تۇر-سا، ئۇ ئايرىۋالغان تىللالارنىڭ مىقدارىنى مەن قانداق بىلەلەيمەن؟!

مۇختار دەرھال سۆزگە لوقما سېلىپ:

— بۇ سەرراپنىڭ يالغانچىلىقى ئۆزى-نىڭ دەۋاتقان سۆزىدىن مەلۇم **بولۇپ** تۇرۇپتۇ. ئەجەبا، قولىدا ئالتۇن - كۈمۈشى بولسۇنۇ، ئۇنىڭ ھېسابىنى بىلمەيدىغان بۇ قانداق ئادەم؟ ھېلىمۇ خۇداغا شۈكرى، ئۇنىڭ مۇشۇ سۆزى بوھتان قىلغانلىقىغا گۇۋاھتۇر، — دېدى.

— ھەي يىگىت، — دېدى ھارۇن

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

رەشىت مۇختارغا سوئال قويۇپ، ـ تىللانىڭ ۋەزنى بىلەن سانىنى ئۆزۈڭ بىلەمسەن؟

ـ ئەلۋەتتە بىلمەن. ۋەزنى ئىككى يۈز مىسقال، سانى ئۈچ يۈز قىرىق تىللا، ـ دېدى مۇختار.

ھارۇن رەشىت ياساۋۇلغا:

ـ تارازا بىلەن تارتىپ، سانىاپ باققىن، ـ دېدى.

ياساۋۇل سانىاپ ۋە تارتىۋىدى، مۇختارنىڭ دېگىنى راست بولۇپ چىقتى. ھارۇن رەشىت سەرىاپقا قاتتىق دەككە بېرىپ، تىللانى مۇختارغا بۇيرۇپ بەردى.

بۇ ۋەقەنى باشتىن ـ ئاياغ كۆرگەن دەللە ئىنتايىن خۇشال بولۇپ، كۆڭلىدە: «ھەرقانداق ھەييارلىق ۋە مەككارلىقمۇ بۇنىڭدىن زىيادە بولماس، بۇ يىگىت مېنىڭ ئېرىم بولۇشقا لايىقكەن» دەپ ئويلىدى. ئاندىن بۇ ئىككىسى بىر-بىرى بىلەن قول تۇتۇشۇپ، دەللىنىڭ قورۇسىغا كىرىپ، قازىنىڭ ئىجازىتى بىلەن نىكاھلاندى. بۇ ئىككى زىياندىاش شۇ يوسۇندا ئەيش ـ ئىشرەتكە مەشغۇل بولدى.

ئەمدى ھېكايەتنى بۇ ئىككى بەتقەلىق مەخلۇقلاردىن تۆت يىل ئىچىدە يەتتە قىز پەرزەنت ۋۇجۇدقا كېلىپ، ئۇلارنى يەتتە ئوغرىغا بەرگەنلىكى ۋە بۇلارنىڭ ئون ئالتە نەپەر بولۇپ، بۇتۇن باغدات ۋىلايىتىگە غەلۋە ـ غەۋغا ئوتلىرىنى تۇتاشتۇرغانلىقىدىن ئاڭلاڭ:

ئەلقىسسە، بۇ ئىككىسى بىر ـ بىرى بىلەن ئەر ـ خوتۇن بولۇشۇپ، ئۈمۈر ئۆتكۈزمەكتە ئىدى. شۇ يىلى دەللە ھامىلدار بولۇپ بىر قىز تۇغدى. ئىككىنچى يىلى ئىككى قىز تۇغدى. ئۈچىنچى يىلى ئۈچ قىز تۇغدى. تۆتىنچى يىلى يەنە ھامىلدار بولۇپ، بىر قىز تۇغدى. شۇنىڭ بىلەن جەمئىي يەتتە قىز بولدى. ئىككىسى ئۇلارنى تەربىيىلەپ ئۆستۈردى. بۇ قىزلار بالاغەتكە يەتكەندىن كېيىن، ئۇلار ھۆسىن-جامالدىمۇ كامالەتكە يېتىپ، شۇ قەدەر داڭ چىقاردىكى، بۇنى ئاڭلىغان كىشىلەر بۇلارغا غايىبانە ئاشىق بولۇپ، ھەر تەرەپتىن ھەددى ـ ھىسابسىز تەلەپكارلار كېلىشكە باشلىدى. لېكىن ئىككىسى بۇ قىزلارنى ھەرقانداق ئابرويلۇق كىشىلەرنىڭ ئەخلاقلىق پەرزەنتلىرىگە بېرىشكە كۆڭۈلشىمەستىن، «ئىتنىڭ چىشىغا ئىشەكنىڭ گۆشى» دېگەندەك يەتتە نەپەر بەتقىلىق ئوغرىنى تېپىپ، شۇلارغا نىكاھلاپ بەردى.

شۇنىڭدىن باشلاپ، ھەر كۈنى كەچ كىرگەندە، مۇختار بۇ يەتتە ئوغرىغا باش بولۇپ، باغدات خەلقىنىڭ ئۆيلىرىنى تالان-

تاراج قىلىشقا باشلىدى. تاڭ ئاتقاندىن كېيىن دەللە يەتتە قېتىنى باشلاپ، مەھەللىمۇ مەھەللە يۈرۈپ، ھەممىگە پىتنە-غەۋغالار سېلىپ، كۆيدۈرگىلىك قىلاتتى. لېكىن كىشىلەرنىڭ گۇمانلىرىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ھەر ئايدا ماكانلىرىنى يۆتكەپ تۇراتتى.

بىر كۈنى دەللە ھەييارلىق پىتنە-پاساتلىرىنى تېرىشقا قەدەم قويماق بولۇپ، ئالدامچىلىق كىيىملىرىنى كىيىپ، بېشىغا مەككارلىق روميلىنى ئارتىپ، پۇتىغا ھىيلىگەرلىك كەشتىنى كىيىپ، بىر قولىدا ياش نوتىدىن ياسالغان ھاسا، يەنە بىر قولىدا كەھرىۋا تەسۋىسىنى تۇتۇپ، سوپى خوتۇنلار سىياقىدا ياسىنىپ، كوچا ۋە بازارلارنى كېزىپ يۈرەتتى. ئۇ كېتىۋاتقىنىدا توساتتىن پەلەككە باش سوزغان بىر ئالىي ئىمارەت كۆرۈندى. بۇ خوجا سېلىم باغدادى دېگەن سودىگەرنىڭ قورۇسى ئىدى. بۇ كىشى ئۆز ۋاقتىدا باغداتنىڭ ئابرويلۇق زاتلىرىدىن ئىدى. بۇ كىشى ۋاپات بولۇپ، بىر قىزى قالغان. بۇ قىزنىڭ ئىسمى سىتتى بولۇپ، سايىبجامالللىقتا تەڭدىشى يوق ئىدى. ئۇنىڭ ئېرى سودا-تىجارەت ئۈچۈن سەپەرگە چىقىپ كەتكەنىدى. سىتتى پاك، دىيانەتلىك، ئىپپەتلىك ئايال ئىدى. دائىم نامازغا ئوقۇپ، روزا تۇتاتتى. تەڭرىنى بىر دەمۇ يادىدىن چىقارمايتتى.

بەتخۇي دەللە سىتتىنىڭ قورۇسىغا كىرىش مەقسىتىدە، ئۇنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كەلدى. بىرىنچى دەرۋازىدىن كىرىپ، ئىككىنچى دەرۋازىغا قەدەم باسقاندا، ھەر-مەتكارلار كىرىشكە رۇخسەت قىلمىدى. دەللە ئىلاجسىز شۇ يەردە ئولتۇرۇپلا قۇرئان تىلاۋەت قىلىشقا باشلىدى.

ئۇنىڭ ئاۋازىنىڭ چىرايلىقلىقىدىن سىتتىنىڭ خىزمەتكارلىرى يىغا-زارە قىلىشقا باشلىدى. ئاخىرى دەللىنىڭ يالاكەت كەلتۈرگۈچى ئاۋازى سىتتىنىڭ قۇلىقىغا يەتتى-دە، كېنىزەكلىرىگە:

— قۇرئان تىلاۋەت قىلىۋاتقان قانداق ئادەمكەن؟ ئاۋازى جانغا ھالاۋەت ئىكەن-غۇ. ئۇنى چاقىرىڭلار ئېچكىرىگە كىرسۇن، — دەپ بۇيرۇدى.

كېنىزەكلەر دەللىنى تەكلىپ قىلىپ، سىتتىنىڭ ھۇزۇرىغا ئېلىپ كىردى. دەللە سىتتىنى كۆرگەن ھامان ئۇنىڭ ھۆسن-جامالىغا ھەيران بولۇپ، كۆڭلىدە: «بۇ بېھىشتى رىزۋاندىن كېلىپ قالغان ھۇرمۇ نېمە؟ نېمە بولسا بولسۇن، ئەمدى مۇرادىمغا يەتتىم» دەپ ئويلىدى-دە، ئۇنىڭ

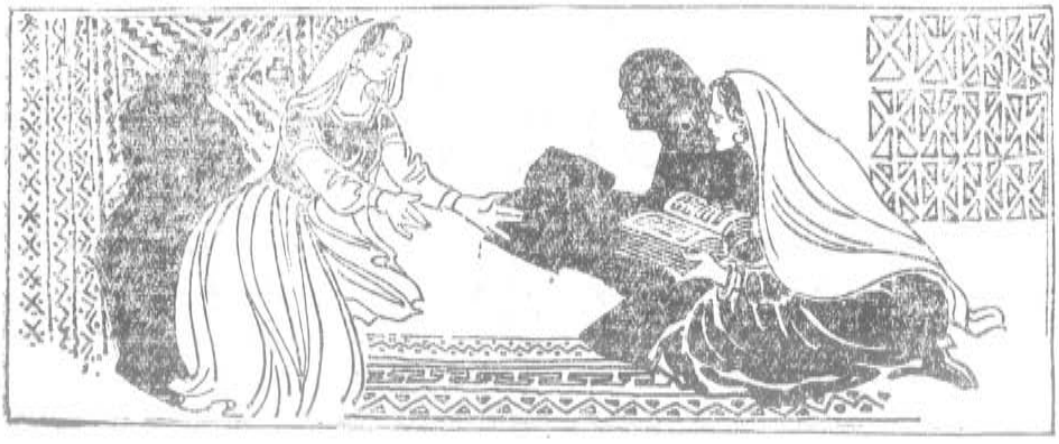

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

يېنىغا بېرىپ سالام قىلدى. سىتتى قارىغۇدەك بولسا، بىر قولىدا هاسا، بىر قولىدا تەسۋىي تۇتقان بىر نۇرانە ئايال، بۇنى كۆرگەن سىتتى دەرهال ئورنىدىن تۇرۇپ ئىخلاس بىلەن تەزىم قىلدى - دە، ياخشى جايدىن ئورۇن كۆرسەتتى.

— هەي ئانا، — دېدى سىتتى ئۇنىڭغا، — نەدىن بولىسىز، نېمە ئىش قىلىسىز؟

بۇ بىكار تەلەپ دەللە شۇ هامان ئالدامچىلىق يىغىسىنى باشلاپ:

— هەي جان - جىگەر پەرزەنتىم، مەن مۇشۇ شەهەردىن بولىمەن. هەج قىلىش ئۈچۈن هەرەمگە بارغانىدىم، مۇشۇ هەپتە ئىچىدە قايتىپ كەلدىم. كاشكى، يولدا ئۆلگەن بولسام بۇ يەرگە كېلىپ، مۇنداق غەم - ئەلەملەرگە دۇچار بولماستىم، — دېدى - دە، ياش تۆككەن پېتى قۇرئان ئوقۇشقا باشلىدى. شۇنداق قىلىپ قۇرئاندىن بىر - ئىككى پارە ئوقۇغاندىن كېيىن، سىتتى بۇ بەدبەختنىڭ يىغىسىغا تاقەت قىلالمىدى.

— هەي هاجى ئانا، — دېدى ئۇ، — مۇنداق يىغلىشىڭنىڭ سەۋەبى نېمە؟ ئېيتقىن، قولۇمدىن كېلىشىچە ياردەم قىلاي. ئەگەر غەم - ئەندىشەڭ پۇل - دۇنيادا بولسا، خالىغىنىڭچە ئىنئام قىلاي؛ باشقا جەهەتتە هاجىتىڭ بولسىمۇ، ماڭا ئېيتقىن، بىر ئىلاجى قىلاي، — دېدى.

دەللە يىغلاپ تۇرۇپ بۇ بېيىتىنى ئوقۇدى. بېيىت:

چۇشتى جىسمىم ئىچرە ئوت، ئېيتاي دېسەم كۆيگەي تىلىم،
گەر قىلاي پىنهان دېسەم، قانداق قىلاي، كۆيگەي دىلىم.

سىتتى ئۇنىڭ بىر مەخپىي سىرى بارلىقىنى سېزىپ، هەممە كېنىزەكلىرىنى ئۆزىگە يارىشا بىر ئىشلارغا بۇيرۇۋېتىپ، ئۆينى خالىي قىلدى. ئاندىن:

— هەي ئانا، ئەمدى سىرىڭنى ماڭا ئېيتقىن، قولۇمدىن كېلىشىچە هاجىتىڭدىن چىقىمەن، — دېدى.

دەللە يىغلاپ تۇرۇپ ئېيتتىكى:

— هەي جېنىم قىزىم، سىرىمنى سىزگە ئاشكارىلاشقا ئۇيۇلىمەن. لېكىن بايان قىلماسلىققا ئىلاجىممۇ يوق.

— هەي ئانا، تېزرەك ئېيتساڭچۇ، مېنى ئوتلۇق ئاهلىرىڭ بىلەن كۆيدۇرۇۋەتتىڭغۇ!؟ — دېدى سىتتى تەقەززا بولۇپ.

— جېنىم قىزىم، — دېدى دەللە نەيرەڭۋازلىقىنى باشلاپ، — مېنىڭ بىر ئوغلۇم بار. جاۋاهىرپۇرۇشلۇق بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. جاۋاهىر بازىرىدا دۇكىنى بار. هۆسن - جامال، قەددى - قامەت جەهەتتە بۇ شەهەردە ئۇنىڭغا تەڭ كېلىدىغان يىگىت يوق. بەش - ئون كۈن بولدى، ئوغلۇمنىڭ كېچىلىرى ئۇخلىماققا تاقىتى يوق، كۈندۈزلىرى ئولتۇرماققا چىدامى يوق بولۇپ قالدى. دائىم ئاه ئۇرۇپ، كۈندىن - كۈنگە زەپىراندەك سارغىيىپ كېتىپ بارىدۇ. تېۋىپ - هېكىملارنىڭ قېشىغا ئاپىرىپ كۆرسەتسەم، تومۇرىنى كۆرۈپ، ئويلىنىپ، دېدىكى: «ئوغلۇڭدا ئىشق دەردىدىن ئۆزگە كېسەل يوق.» ئۇلاردىن بۇنىڭ ئامالىنى سورىسام، ئۇلار: «بۇنداق كېسەلگە مەسرقىنىڭ يۈزىنى كۆرسەتمەكتىن باشقا ئىلاج يوق» دېيىشتى. ئوغلۇمدىن بۇ ئىشنىڭ سەۋەبىنى ۋە كىمگە كۆيۈپ ئاشىق بولۇپ قالغانلىقىنى سورىدىم. ئوغلۇم يىغلاپ تۇرۇپ: «هەي ئانا، مېنى نېمىشقىمۇ

تۇغقان بولغىيتتىك؟ بۇ كۆلپەتلىك جاھانغا كەلمىگەن بولسام، بۇ بالا - قازالار بېشىمغا كەلمىگەن بولاتتى» دېدى. ئاندىن شۇنداق ئېچىنىشلىق ئاھ ئۇرىدىكى، بۇنىڭغا چىدىماستىن پۈتۈن ۋۇجۇدۇم لەرزىگە كەلدى. «بىر كۈنى، — دېدى ئوغلۇم يىغا ئارىلاش سۆزىنى داۋام قىلىپ، — تىجارەت ھەلەكچىلىكى بىلەن پالانى جايدىكى ھامامنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتسام، توساتتىن ھاممام ئىشىكىدىن زىلۋا بىر قىز چىقتى - دە، كەكلىكتەك سىلىق چامداپ مەن تەرەپكە يۈزلەندى. مەن ئۇنىڭ تۇبى① دەرىخىدەك كېلىشكەن بوي - تۇرقىغا، توزدەك چىرايلىق يۈرۈشلىرىگە مەھلىيا بولۇپ، ئەس - ھوشۇمنى يوقاتتىم. بۇ تەرەپكە نېمىشقا كەلگەنلىكىم ۋە قەيەرگە بارىدىغانلىقىمنىمۇ ئۇنۇتقان ھالدا ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ قالدىم. ئۇ ئاي يۈزلۈك ماڭا بارغانسېرى يېقىنلاپ كەلدى. شۇ ئەسنادا شامال تۇيۇقسىزلا كۆچىنىپ، ئۇ قىزنىڭ يۈزىدىن چۈمبەلىنى سەللا كۆتۈرۈۋېدى، كۆزۈم ئۇنىڭ بەرق ئۇرۇپ ئېچىلغان گۈلدەك چىرايىغا چۈشۈپ قالدى. شۇ ھامان ئۇنىڭ يادەك ئەگىم قاشلىرىدىن ئىشق ئوقى كېلىپ كۆكسۈمدە ئورۇنلاشتى. شۇنىڭ بىلەن مەن ئۆز خاھىشىمنىڭ تىزگىنىنى قوادىن بېرىپ قويدۇم - دە، ئىختىيارسىز ھالدا ئۇ قىزنىڭ ئىزىغا چۈشتۈم. ئۇنىڭ قايسى چىمەنىنىڭ گۈلى ۋە قايسى بوستانىنىڭ كۆچىتى ئەكەنلىكىنى بىلمىش ئۈچۈن، خۇددى ئۇنىڭ سايىسىگە ئوخشاش كەينىدىن قالماي ئەگىشىپ ماڭدىم. بىر پەيتىن كېيىن ئۇ خوجا سېلىم باغدادىنىڭ قورۇسىغا كېرىپ كەتتى - دە، گويا بۇلۇت ئارىسىغا مۆكۈنگەن قۇياشتەك كۆزۈمدىن غايىب بولدى» دېدى. «ئوغلۇم، ئۇنداق بولسا، ئۇ خوجا سېلىم باغدادىنىڭ قىزى بولسا كېرەك، سەن سەۋىر قىلىپ تۇرغىن. مەن سېنى ئۇ قىزنىڭ ۋىسالىغا چوقۇم يەتكۈزىمەن» دەپ، بىر - ئىككى ھەپتىگىچە ئۇنىڭ كۆڭلىنى سۆيۈندۈرۈپ تۇرغانىدىم. بىراق بۇگۈن ئۇچ كۈن بولدى، ئۇنىڭ ئىشتىياقىتىن تاقىتى تاق بولۇپ، ئۆزىنى ھالاكەت گىردابىغا تاشلاشقا ئاز قالدى. قىزىم، سەن بېرىپ بىر نەپەسلىك دىدارىڭنى ئايىماي، ئوغلۇمنى شاد - خۇرام قىلىپ، پېقىرنىڭ دۇئاسىنى ئالساڭ، چۈنكى ئۇ ناتاۋانىنىڭ دەردىگە سېنىڭ دىدارىڭدىن باشقا داۋا يوق، — دېدى.

غۇنچە بوي سىتتى قىلىقسىز دەللىدىن بۇنداق نومۇسسىز گەپلەرنى ئاڭلىغان ھامان ئېچىپەت يۈزىدىن تاقەت قىلالمىدى.

— ھەي ئۇياتسىز، — دېدى ئۇ غەزەپ بىلەن، — مۇشۇنداق ناشايان ئىشنى ھېنىڭدەك ئاجىزەگە راۋا كۆرۈپ، پاك ئىتتىكىنى گۇناھكارلىق پاتقاقلىرى بىلەن بۇلغىماقچى بولۇپسەن، بۇنداق قىلمىشقا خۇدادىن قورقمامسەن؟! مەن سېنى تېخى پاك، خۇداگوي ئايالالاردىن ئىكەن دەپ، سارىيىمغا كىرىشكە رۇخسەت قىپتىمەن. بۇنداق پاسىقلاردىن ئىكەنلىكىڭنى بىلگەن بولسام، بۇياققا يول بېرىش ئۇياقتا تۇرسۇن، ئۇنىڭنى ئاڭلاشنىمۇ خالىمىغان بولاتتىم.

— ھەي پاك ئىنسان، — دېدى دەللە يىغلاپ تۇرۇپ، — بىر دەملىك دىدارىڭنىمۇ

① تۇبى — جەننەتتىكى بىر گۈزەل دەرەخ.

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئاشۇ ناتاۋاندىن يىراق تۇتۇۋاتىسەن، رەھىم - شەپقەتلىك تەڭرىنىڭ كەچۈرۈم قىلىشىدىن زادى ئۈمىدىڭ يوقمۇ؟ گەرچە ئوغلۇم ساڭا نامەھرەم بولسىمۇ، لېكىن ئۇ ساڭا ھاجەتمەندۇر. بىر پەسلىك چىراي يېگىنى كۆرسىتىپ قويۇش بىلەنلا ئوغلۇم بىلەن ئىككىمىزنىڭ ھاجىتىنى راۋا بولىدۇ. باشقىلارنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلىش ئۈچۈن ئۆتكۈزگەن گۇناھىڭنى ئورنىغا ئۈنگىدىن زىيادە ساۋابى بولسا ئەجەب ئەمەس؛ ئەگەر ساۋابى بولمىغان تەقدىردىمۇ، شۇ سەۋەب بىلەن ئۆتكۈزگەن گۇناھىنى تەڭرى كەچۈرۈم قىلسىمۇ ئەجەب ئەمەس.

شۇنداق قىلىپ، بۇ شۇم دەللە ھىيلە - نەيرەڭلەر بىلەن ئىزىقتۇرغۇچى سۆزلىرى ئارقىلىق سىتتىنىڭ كۆڭلىنى ئازراق مايىل قىلدى. بېيت:

بىرنەچەستە گۇناھكار قىلۇرشەيتان مىڭ ئەرنى،
لېكىن ھىيلە - مىكرىدەخوتۇنلار ئاڭا ئۇستاز.

دەللىنىڭ ئوقۇغان ئەيسۇنلىرى سىتتىنىغا تەسىر قىلىپ:

— ھەي ئانا، ئوغلۇڭ بىچارە ھەقىقەتەن دىدارىمغا مۇيەسسەر بولۇشنىلا ئىستىسە، سېنىڭ دۇئايىڭ ئۈچۈن بۇ گۇناھىنى قىلىشقا رازىمەن، — دېدى.

— ھەي نازىنىن، ئوغلۇم بىچارە پەقەت سېنى كۆرۈش بىلەنلا قانائەت قىلىدۇ. ئۇنىڭدىن ئارتۇقى ئۆزۈڭنىڭ ئىختىيارى، — دېدى دەللە.

سىتتى:

— ئۇنداق بولسا، سەن مۇشۇ دەرۋازىدىن چىقىپ يالاڭ دوقمۇشتا مېنى كۈتۈپ تۇرغىن، مەن باشقا ئىشىكتىن چىقىپ بارىمەن، — دەپ، دەللىنى يولغا سالدى. ئاندىن ئۆزى قىممەت باھا كىيىملەرنى كىيىپ ياسىنىپ، بەشىغا زەر روملىنى ئارتىپ، گويا ئارچا دەرىخىگە جان كىرىپ ماڭغاندەك، بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ، يولغا چىققانىدى، ئۇنى كۆرگەن كىشىلەر ئەقلى - ھوشىنى يوقىتىپ قويۇشتى.

ئەلقىسسە، سىتتى ۋەدىلەشكەن ئورۇنغا يېقىنلاپ بارغان ھامان، لەنەتگەردى دەللە ئورنىدىن تۇرۇپ، جاۋاھىر بازىرى تەرەپكە يول باشلاپ ماڭدى. جاۋاھىرپۇرۇشلار كوچىسىغا يېتىپ كەلگەندە، دەللە سىتتىغا:

— ھەي گۈزەلىم، سەن مۇشۇيەردەئازراق دەم ئېلىپ تۇرغىن، — دېدى. ئاندىن يىراقتىكى بىر دۇكاندا تىجارەت ئىشى بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتقان چىرايلىق بىر يىگىتنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ سۆزىنى داۋام قىلدى، — ئاشۇ ياش جاۋاھىرپۇرۇش مېنىڭ ئوغلۇم بولىدۇ، مەن بېرىپ ئۇنىڭغا خەۋەر قىلاي.

سىتتى ئۇ يىگىتنى كۆرۈش بىلەنلا ياقتۇرۇپ قالدى - دە، كۆڭلىدە ھازىرلا بېرىپ يۈرەك ئارزۇلىرىنى قاندۇرغۇسى كەلدى.

ئەلقىسسە، دەللە ھىلىقى جاۋاھىرپۇرۇش يىگىتنىڭ ئالدىغا كېلىپ سالام قىلدى. جاۋاھىرپۇرۇش بۇ ئاجىز ۋە نۇرانە ئايالنى كۆرۈپ:

— ھەي ئانا، ماڭا بۇيرۇيدىغان نېمە خىزمىتىڭىز بولسا ئېيتىڭ، — دېدى.

— ھەي ئوغلۇم، مەن بىچارە ئايالنىڭ كۆز قارىچۇقى بولغان ئاشۇ بىرلا بالغۇز قىزىمدىن باشقا، بۇ دۇنيادا ھېچ

كىمىم يوق. ئۇنىڭ بىر چاغلاردا سېنىڭ چىرايىڭغا كۆزى چۈشۈپ قالغانىكەن. ساڭا ئاشىق بولۇپ قاپتۇ. شۇندىن بۇيان كېچىلىرى ئارامى يوق، كۈندۈزلىرى چىدامى يوق، دائىم يىغلىماقتىن باشقىنى بىلمەيدۇ. ئاخىرى ئىلاجىسىز ئۇنى بۇ يەرگە كەلتۈردۈم. لېكىن دۇكىنىڭغا كىرىشكە ئىزا تارتىپ چىرايىڭغا يىراقتىن تەلمۇرۇپ تۇرۇۋاتىدۇ، — دېدى دەللە سىتتىنى كۆرسىتىپ، ئاندىن يەنە سۆزىنى داۋام قىلدى، — بىرەر خالىي ئورۇننى تېپىپ، ئۇنىڭ بىلەن بىرەر سائەت سۆھبەتلىشىپ قويساڭ قانداق؟ ئەگەر شۇنداق قىلغان بولساڭ ئۇنى بەكمۇ خۇشال قىلاتتىڭ.

جاۋاھىرپۇرۇش زەر روماللىق قىزنىڭ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، كۆڭلىدە: «خوتۇن كىشىلەر قوپۇپ ئەرلەرگە تەلەپ قويۇۋاتسا ئېتىراز بىلدۇرۇش ئوغۇل بالىلىقنىڭ بېشارىتى ئەمەس» دەپ ئويلىدى. شۇنىڭ بىلەن جاۋاھىرلىرىدىن ھەميانىغا بىر ئاز قاچىلاپ، قىز ۋە دەللە بىلەن ماڭدى. جاۋاھىر بازىرىدىن چىقىپ بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن، دەللە بىر ساددا چىراي ئۇشتىگەرنىڭ بىر ئازادە دۇكاندا ئولتۇرغانلىقىنى، بۇ دۇكاننىڭ ئۈستىدە بالىخانىسى بارلىقنى كۆردى - دە، جاۋاھىرپۇرۇش بىلەن سىتتىنى مۇشۇ ئورۇندا قالدۇرۇپ، ئۆزى ئۇشتىگەرنىڭ يېنىغا بېرىپ يېلىنىشقا باشلىدى:

— ھەي يىگىت، بىر ھاجىتىم بار ئىدى، ياردەم قىلارسەنمۇ؟ — دېدى دەللە ئۇنىڭغا.

ئۇشتىگەر قارىسا، پاك، دىيانەتلىك، تەقۋادار سوپى قىياپىتىدىكى بىر ئايال تۇرغان، شۇ ھامان ئۇ دەللىگە سالام قىلىپ:

— ھەي ئانا، قانداق ھاجىتىڭىز بولسا ئېيتىڭ. قولۇمدىن كېلىشىچە ياردەم قىلىمەن، — دېدى.

— ئاشۇ ئۇدۇلدا تۇرغان ئاجىز قىز مېنىڭ قىزىم، ئۇنىڭ يېنىدا تۇرغان ياش يىگىت مېنىڭ كۈيئوغلۇم، — دېدى دەللە سىتتى بىلەن جاۋاھىر پۇرۇشنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ، — ئۇ ئىككىسىنىڭ ئارىسىدا كىچىككىنە بىر گەپلەر بىلەن كۆڭۈلسىزلىك بۇز بەرگەنىدى، بۇگۈن قازىنىڭ ئالدىغا بېرىپ يەنە ياراشتى. ئۆيىمىز شەھەرنىڭ سىرتىدا ئىدى، يېتىپ بېرىپ بولغۇچە ھاۋانىڭ ئىسسىقىغا بەرداشلىق بېرەلمەيدىغان ئوخشايمىز. بىردەم ھاردۇقىمىزنى ئېلىۋېلىشىمىز ئۈچۈن دۇكىنىڭدىن ئورۇن بەرسەڭ، ئۇلارمۇ بىردەم ئارام ئېلىۋالسا.

— باش ئۈستىگە، — دېدى ئۇشتىگەر دەللىنىڭ تەلىپىنى جان - دىل بىلەن قوبۇل قىلىپ، ئاندىن يەنە بۇ بېيىتنى ئوقۇدى. بېيىت:

نەزەر گاھىڭ ئۈچۈن مەنزىل قىلىپ كۆزۈم راۋاقىنى،
كېلىپ ئولتۇر كەرەم ئەيلەپ، ئۆزۈڭنىڭ ئۆيىدۇر بۇ جاي.

ئۇشتىگەر بالىخانىسىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ، رەڭمۇ رەڭ قىممەت باھا تۇشەكلەرنى سېلىپ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇلارنى باشلاپ قويۇپ، ئۆز ئىشىغا مەشغۇل بولدى.

دەللە قىز بىلەن يىگىتكە:

— ھەي گۈزەل بىر جۇپلەر، ھاۋا بەك ئىسسىپ كېتىۋاتىدۇ، كىيىملىرىڭلارنى يېشىۋېتىپ بەھۇزۇر ئولتۇرۇڭلار، بەدەنلىرىڭلار شامالدىن راھەتلەنسۇن، — دېدى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

جاۋاھىرپۇرۇش بىلەن سەنتى تاشقى كىيىملىرىنىڭ ھەممىسىنى سېلىپ ئىشىك يېنىدا قويۇپ قويۇشتى. جاۋاھىرپۇرۇشنىڭ كىيىمى بىلەن بىللە قويغان ھەميانىدا قىممەت باھالىق جاۋاھىرلار بار ئىدى. سەنتىنىڭ كىيىم-كېچەكى ۋە ئۇنىڭدىكى ئالتۇن-كۈمۈشتىن ياسالغان زىبۇ-زىننەت بۇيۇملىرىنىڭ قىممەتمۇ جاۋاھىرپۇرۇشنىڭكىدىن قېلىشمايتتى. بۇ ئىككىسى كىيىملىرىنى سېلىۋېتىپ، يېنىكلىگەندىن كېيىن، ھېچنېمىدىن خەۋەرسىز ھالدا، بىر-بىرىنىڭ چىرايىغا ھەۋەس بىلەن قاراپ ئولتۇرۇشاتتى. پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلگەن قاراقچى دەللە ھەر ئىككىسىنىڭ كىيىملىرىنى يېغىشتۇرۇپ ئالدى. ئاندىن تۇيدۇرماستىن ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ، تاشقىرىغا چىقتى-دە، بالىخانا ئىشىكىنى مەھكەم تاقاپ، ئۇشتىگەرنىڭ قېشىغا چۈشتى.

— ھەي ئۇستام، — دېدى دەللە ئۇشتىگەرگە، — ئەگەر كۆڭلىڭىزگە كەلمىسە مۇشۇ ئاقچىنى ئېلىپ، ئاشخانىدىن ئازراق تاماق ئېلىپ كەلسىڭىز ھەممىمىز بىللە ئولتۇرۇپ، سۆھبەتلەشكەچ غەزالانساق بوپتىكەن.

ئۇشتىگەر:

— جان-دىلىم بىلەن خىزمىتىڭىزدە بولىمەن، — دېدى-دە، دەللىنىڭ قولىدىن تۆت-بەش تەڭگىنى ئېلىپ، دۇكىنىنى تاشلاپ چىقىپ كەتتى.

دەللە شۇ ھامان ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇشتىگەرنىڭ دۇكىنىدىكى بارلىق ماتالىرىنى قويماي ئېلىپ، تاشقىرىغا چىقتى-دە، ئىشىككە قۇلۇپ سالدى. ئاندىن ئېلىپ چىققان ماتالىرىنى قانداق كۆتۈرۈپ يۆتكەپ كېتىشىنى بىلمەي بېشى قېتىپ تۇرغىنىدا، قېچىر مىنىپ كېلىۋاتقان بىر كىراكەشكە كۆزى چۈشۈپ قالدى. ئۇنى چاقىرىپ:

— ھەي قېرىنداش، مۇشۇ دۇكاننىڭ ئىگىسى مېنىڭ ئىنىم بولىدۇ. ئۇ پالانى يەردىكى بۇلاقتا ماتا يۇيۇۋاتىدۇ. بۇ ماتالارنىمۇ شۇ يەرگە ئاپارماقچى ئىدىم. يەنە دۇكان ئىچىدە ئاپىرىشقا تېگىشلىك ئىككى بۆلەك يۈك بار. قېچىرىڭنى كىرا قىلامسەن؟ — دېدى.

— ئەلۋەتتە كىرا قىلمەن، — دېدى كىراكەش.

دەللە دېدىكى:

— كىرا پۇلغا قانچە ئالمسەن؟

كىراكەش:

— ھەي ئانا قانچىلىك بېرىشنى ئۆزەڭ بىلەرسەن، — دېدى.

دەللە يانچۇقىدىن بىرتەڭگە پۇلنى چىقىرىپ كىراكەشكە بەردى، دۇكانىنىڭ ئاچقۇچىنىمۇ ئۇنىڭغا بېرىپ، ئېلىپ چىققان ماتالارنى ۋە سەنتى بىلەن جاۋاھىرپۇرۇشنىڭ كىيىم-كېچەكلىرىنى قېچىرغا يۈكتىلاپ ئارتتى. دەللە كىراكەشكە:

— مەن بۇ مالىلارنى بۇلاق بېشىغا ئاپىرىپ قويۇپ كېلىپ، قالغىنىنى يەنە ئېلىپ بارىمەن، ئاڭغىچە سەن مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرغىن، — دېدى. ئاندىن قېچىرغا ئارتقان مالىنىڭ ئۈستىگە مىنىپ، يولغا چۈشتى. دەللە شۇ ماڭغىنىچە ئۆيىگە كېلىپ خاتىرجەم ئولتۇردى. بۇ گەپ مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن.

ئەمدى ئىككى كەلىمە ئىبرەتلىك سۆزنى ئۇشتىگەر بىلەن كىراكەشنىڭ ھېكايىتى ۋە گۈل يۈزلۈك سەنتى بىلەن دىلى سۇنۇق جاۋاھىرپۇرۇشنىڭ خىجالەتتىدىن

ئاڭلاڭ.

ئەخمەق كىراكەش بىر تەڭگىنىڭ تاماسىدا قېچىرىنى ھېچقاچان مەۋجۇت بولمىغان بۇلاق بېشىغا ئەۋەتىپ قويۇپ، ئۆزى ئىنتىزارلىق كوچىسىدا كۈتۈپ تۇرۇپ قالدى. بالىخانىدا قالغان جاۋاھىرپۇرۇش بىلەن سىنتتى بىر-بىرى بىلەن ئەيش-ئىشرەتكە مەشغۇل بولۇپ، كۆڭۈل ئارزۇلىرىغا قېنىشتى. بىر سائەتتىن كېيىن، سەل خاتىرجەمسىزلەنگەن جاۋاھىرپۇرۇش سىنتتىغا:

— ھەي جېنىم، ئانىڭىز قەيەرگە كەتتىكىن؟ بۇ يەردە قەپەزگە چۈشكەن قۇشتەك ئولتۇرۇۋېرىشىمىز مۇۋاپىق ئەمەس، — دېدى.

جاۋاھىرپۇرۇشتىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغان سىنتتى ھەيران بولۇپ:

— ھەي جېنىمنىڭ راھىتى، ئۇ ئايال سىزنى «ئوغلۇم» دەپ تونۇشتۇرغانىدى، بۇ سۆزىڭىزدىن قايتىغاندا، ئۇ سىزنىڭ ئانىڭىز ئەمەس ئوخشىمامدۇ؟ — دېدى.

شۇنداق قىلىپ، ئىككىسى ئۇ خوتۇنىنىڭ ئالدامچى ئىكەنلىكىنى بىلدى- دە، سارايسىمگە چۈشۈپ كىيىملىرىگە قارىسا ھېچ يەردە يوق. ئۇنى دەللىنىڭ مەككارلىق بىلەن ئوغرىلاپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلغان بۇ ئىككى بىچارە ئاخىر، «خەير، بولغۇلۇق بولدى. بۇ يەردە تۇرۇۋېرىپ خەلق ئارىسىدا شەرمەندە بولۇشىمىزدىن ياخشى ئەمەس، نېمە بولسا بولسۇن، ئۆز ماكانىمىزغا قايتۇالايلى» دېيىشىپ، بېرىپ ئىشكنى تارتىۋېدى، ئىشك ئېچىلمىدى. ئىشك سىرتىدىن قۇلۇپلانغانىدى. ئۇلار ئىشكنى بۇزۇپ چىقىپ كېتىشنىڭ مەسلىھەتىدە تۇرغىنىدا، ئۇشتىگەر كېلىپ قالدى.

دۇكىنىغا قۇلۇپ سېلىنغانلىقى ۋە ئاچقۇچىنى ناتونۇش بىر كىشىنىڭ تۇتۇپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرگەن ئۇشتىگەر ھەيران قالدى.

— سېنىڭ دۇكىنىمغا ئۆزەڭچە قۇلۇپ سېلىپ ئولتۇرۇشقا نېمە ھەققىڭ بار؟!— دېدى ئۇشتىگەر غەزەپ بىلەن.

— ھەي ئەخمەق،— دېدى كىراكەش ئاندىن بەكرەك ۋارقىراپ، — مۇنداق پوپۇزىلىرىڭ بىلەن باشقىلارنىڭ قېچىرىغا ئاسانلا ئىگە بولۇۋېلىشقا ئالدىراۋاتامسەن؟! خوتۇنۇڭ ماتالىرىڭنى «بۇلاق بېشىدا ماتا يۇيۇۋاتقان ئېرىمنىڭ قېشىغا ئاپىرىمەن، دۇكاندا يەنە ئىككى بۆلەك يۇك بار، قايتىپ كېلىپ ئۇنىمۇ ئاپىرىمەن» دەپ، قېچىرىنى كىرا قىلىپ، يېنىڭغا كەتكىنىگە تېخى يېرىم سائەتمۇ بولغىنى يوق، تېنىۋالماقچىمۇسەن؟!

ئۇشتىگەرنىڭ ئەرۋاھى ئۇچقان ھالدا كىراكەشنىڭ قولىدىن ئاچقۇچنى يۇلۇپ ئېلىپ، دۇكانىنى ئاچتى. دۇكاندا ئەسكى بوردىن باشقا ھېچ نەرسە قالمىغانىدى. ئەس-ھوشىنى يوقاتقان ئۇشتىگەر بىچارە كىراكەشنىڭ يۈزىگە بىر تەستەك ئۇردى - دە:

— تېزدىن مېنىڭ ماتالىرىمنى ئېلىپ كەل، بولمىسا، مېنىڭ جېنىڭ بولسىمۇ مېنىڭ قولۇمدىن تىرىك قايتالمايسەن! — دېدى.

بۇنىڭغا چىدىمىغان كىراكەش ئۇشتىگەرنىڭ يۈزىگە ئون تەستەك ئۇردى:

— دەرھال مېنىڭ قېچىرىمنى تاپ، بولمىسا، ئون مىڭ جېنىڭ بولسىمۇ، قولۇمدا ساق قالمايسەن، — دېدى ئۇ ئۇشتىگەر غەزەپ بىلەن، — خوتۇنۇڭنى

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

قېچىرىمغا مىندۈرۈپ قاچۇرۇۋېتىپ، ئاندىن ماڭا ئىزا - ئاھانەت قىلىشقا كەلدىڭمۇ؟! ياكى كىشىگە مۇشۇنداق تۆھمەت قىلسام قېچىرىنى تاشلاپ قاچمىدۇ دەپ ئويلاۋاتامسەن؟!

ئۇلارنىڭ غەلۋە - ماجىرالىرى چەكتىن ئاشتى. بۇ ۋاقىراش - جارقىراشلارنى ئاڭلىغان خالايىق تەرەپ - تەرەپتىن يىغىلدى. ئۇلار بىر - بىرىنىڭ ياقىلىرىدىن قامالاشقان پېتى بالىخانىغا چىقتى - دە، سەتتى بىلەن جاۋاھىرپۇرۇشقا ۋاقىرىدى:

— ھەي ياردىماس چۆپرەندىلەر، ھەر - قايسىڭنىڭ ئانىسى بىزنى خانۇەيران قىلۇۋېتىپ قېچىپتۇ، ئۇنى نەگە قاچۇرۇشتۇق؟!

سەتتى بىلەن جاۋاھىرپۇرۇش بۇ رەسۋاچىلىقتىن بېشىنى كۆتۈرەلمەي، باشتىن ئۆتكۈزگەن ۋەقەلەرنى يىغلاپ تۇرۇپ بايان قىلىشتى. كىشىلەر بۇ ئىككىيالەنىڭ سۆزىدىن بۇ ماجىرالارنىڭ ھەممىسى دەللىنىڭ ھىيلىسى ئىكەنلىكىنى بىلىشتى.

دەللە ئۆيىگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن قىلغان - ئەتكەنلىرىنىڭ ھەممىسىنى مۇختارغا بايان قىلدى. مۇختار خۇشال بولۇپ، بېشىغا يوغان ئاق سەللە ئوراپ، مەللە تونىنى كىيىپ، سۇمە ئىچىدە ئىتىنى ئاپتا ئولتۇرىدىغان شەيخىلەرنىڭ سىياقىدا ياساندى. ئاندىن خوتۇنىنىڭ تېرىغان غەۋغالىرىنى تاماشا قىلىش ئۈچۈن بازار تەرەپكە قەدەم قويدى. ئۇ بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ، ئۇشتىگەرنىڭ دۈكىنىغا يېتىپ كەلدى. مۇختار ئۇ يەردە، سەتتى بىلەن جاۋاھىرپۇرۇشنى خەلق ئارىسىدا شەرمەندە بولغىنى ئۈچۈن بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، نالە - زار قىلغان، ئۇشتىگەرنى ماتالىرىنىڭ قايغۇسىدا ئوغىسى قايغان، كىراكەشنى قېچىرىدىن ئايرىلىپ قالغىنى ئۈچۈن ياش تۆكۈۋاتقان ھالدا كۆرۈپ، قىز - قىنىغا سىغمايۋاتقان كۈلكىسىنى مىك تەستە بېسىۋالدى، ئاندىن خالىس ئادەم سۈپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىپ كۆپچىلىككە سەتتى بىلەن جاۋاھىرپۇرۇشنى كۆرسەتتى:

— بۇ بىچارە قىز - يىگىتنىڭ خەلق ئارىسىدا بۇنداق تۇرۇۋېرىشى مۇۋاپىق ئەمەس، — دېدى - دە، ئۇلارنى ئۆز ئورنىغا كەلتۈرۈۋېتىپ، ئۆزىمۇ بىر تەرەپكە چۈنەپ كەتتى.

جاۋاھىرپۇرۇش، ئۇشتىگەر ۋە كىراكەش قاتارلىقلار مەككار دەللىنىڭ دامىغا چۈشۈپ، ئۆزىنىڭ بۇ ئەھۋالدا قالغانلىقى ئۈچۈن قاتتىق غەزەپكە كەلدى. ئۇلار ئۆزئارا مەسلىھەتلەشىپ، دەللىنى قولغا چۈ-

شۇرۇش قارارىغا كېلىشتى. ئۇلار ھەر كۈنى كوچىمۇ كوچا، مەھەللىمۇ مەھەللە يۈرۈپ دەللىنىڭ ئىز - دېرىكىنى قىلىشقا باشلىدى. ئۇلار شۇ يوسۇندا بىر يىل ئىزدىگەن بولسىمۇ، لېكىن دەللىدىن ھېچبىر ئۇچۇر ئالالمىدى.

ئەمدى قايغۇ - ھەسرەتلىك ھېكايەتنى بىچارە كىراكەشنىڭ قولىدىن چىقىرىپ قويغان قېچىرىنى تېپىۋېلىش ئۈمىدىدە، خام تەمەلىك بىلەن يەنە شۇ مەككار دەللىنىڭ ھىيلە - مىكر توزىقىغا چۈشۈپ، ئوتتۇز ئىككى چىشىدىن ئايرىلىپ قالغانلىقىدىن ئاغلاڭ.

ئەلقىسسە، ئىككىنچى يىلغا قەدەم قويغاندا، دەللە يەنە ئالدامچىلىق كەيىملىرىنى كىيىپ، ئۆيىدىن چىقتى. ئۇ كوچىغا چىقىپ «بۈگۈن ئوۋنى قايسى تەرەپتىن ئوۋلىسام بولاركىن» دېگەن خىيال بىلەن، رەستىمۇ-رەستە ئايلىنىپ، بىر دوقمۇشقا كەلگەندە، تۇيۇقسىزلا كىراكەش ئۇچراپ قالدى. كىراكەش ئۇنىڭ دەللە ئىكەنلىكىنى بىلگەن ھامان، ئېتىلىپ بېرىپ ئۇنىڭ ياقىسىدىن ئالدى:

— ھەي لەنىتى، ئۆزۈمگىنىڭ ماڭا قىلغان - ئەتكەنلىرىگىنى بىلەمسەن؟! — دېدى كىراكەش غەزەپ بىلەن، — بىر يىلدىن بېرى سېنى ئىزدەپ يۈرۈپ پۈتلىرىمنىڭ ماغدۇرى كەتتى. بۇ قېتىم قېچىرىمنى تېپىپ بەرمەي تۇرۇپ مېنىڭدىن قۇتۇلمەن، دەپ خام خىيال قىلما.

— ھەي ھەرد يىگىت. گۇمان بىلەن مۇنداق ئىشنى قىلمىغىن، — دېدى دەللە يەنە ئالدامچىلىقىنى باشلاپ، — مەن سەن دېگەن ئۇنداق ئايالالاردىن ئەمەس، ئۇ خىلدىكى يامان ئايالالاردىن مەنمۇ ھەزەر قىلىمەن. يۈزۈمنى يۆگەپ ئۆيدىن چىقماي ئولتۇرىدىغان ئىپپەتلىك ئايالمەن. زۆرۈرىيەت يۈزىسىدىن نائىلاج كوچىغا ئاندا - ساندا چىقىپ قالمىسام، كۆپ ۋاقىتلاردا بىھۇدە سەرتقىمۇ چىقمايمەن. كوچا كېزىپ يۈرىدىغان خوتۇنلارنى كۆرسەم ئەيىب كۆرىمەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە ھېچنېمىگە ئېھتىياجىم يوق زەردار ئايالمەن.

دەللە مۇنداق ئېزىتقۇ سۆزلىرىنى قانچە كۆپ ئېيتقان بولسىمۇ، كىراكەش ئۇنى ئەسلا قوبۇل قىلمىدى. دەللە نائىلاج ئۇنىڭغا:

— ھەي ئوغلۇم، ئاۋازىڭنى پەسرەك قىلغىن، خالايىقتىن خىجىل بولمەن. مېنىڭ ئار - نومۇس پەردەمنى يىرتمىغىن. مەن مال - دۇنياغا نەزەرىمنى سالمايمەن، قېچىرىڭنى كىم ئالغان بولۇشىدىن قەتئىيىنەزەر، ئۇنىڭ پۇلىنى مەن بېرەي. ماڭا ئاتا - ئانامدىن ئۇچ چاكار بىلەن ھېسابسىز ئالتۇن - كۈمۈشلەر مىراس قالغانىدى. لېكىن مەن «مال - دۇنيا دېگەن نەجىسقا قولۇمنى بۇلغاپ يۈرەرمەنمۇ» دەپ، پۇل - مالىدىنىڭ ھەممىسىنى ئاشۇ ئۇچ نەپەر چاكىرىمغا تاپشۇرۇپ قويۇپ، ئۆزەم كېچە - كۈندۈز تائەت - ئىبادەت بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىمەن. مەن ھازىر سېنى چاكارلىرىمنىڭ قېشىغا ئاپىراي، ئۇلار ساڭا خالىغىنىڭچە پۇل مال بېرسۇن، ماڭا ئاخىرەتلىك بولار، — دېدى.

بىچارە كىراكەش خۇشال بولۇپ، كۆڭلىدە «بۇنداقمۇ ساخاۋەتلىك مەرد ئايال بولىدىكەن» دەپ ئويلىدى:

— ھەي ئانا، — دېدى ئۇ ئىلگىرى قىلغان مۇئامىلىسىگە پۇشايمان قىلىپ، — مەن سېنى دەللە دەپ گۇمان قىپتىمەن، ئەپۇ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

قىلىڭ. دەللىمۇ ئۇنىڭ ئۆزرىسىنى قوبۇل قىلغان بولۇپ:

— ھەي ئوغلۇم، بۇ قىلغان ئەدەبسىزلىكلىرىڭ ئۈچۈن سەن ئەيىبلىك ئەمەس، چۈنكى ئىنسان دېگەندىن بۇنداق سەۋەنلىكلەر دائىم ئۆتۈلۈپ تۇرىدۇ. سەن ماڭا قانداق مۇئامىلە قىلغان بولۇشىڭدىن قەتئىينەزەر، ئۇنى سەن بىلىپ تۇرۇپ قىلمىغان بولغاچقا، ئۇنى مەن ئەپۇ قىلىمەن، — دېدى.

دەللە شۇنداق گەپلەر بىلەن كىراكەشنى ئاخىر بازارنىڭ سىرتىدىكى بىر چەت جايغا ئېلىپ چىقتى. ئۇ يەردە بىر تېۋىپ بار ئىدى، ئەتىياز پەسىللىرىدە كىشىلەردىن قان ئېلىپ داۋالاش بىلەن مەشغۇل بولسا، قالغان ۋاقتىنىڭ كۆپ قىسمىدا چىش ئاغرىقىغا دۇچار بولغانلارنىڭ چىشلىرىنى تارتىپ قويۇش بىلەن تىرىكچىلىك قىلاتتى. ئۇنىڭ ئۈچ نەپەر خىزمەتكارى بارئىدى، ئۇلارنىڭ ئەپت - بەشىرىسىدىن دېۋىلەرمۇ قورقۇپ، تەڭرىدىن پاناھلىق تىلەيتتى. دەللە كىراكەشنى باشلاپ تېۋىپنىڭ دۇكىنىغا يېقىنلاپ كەلگەندىن كېيىن، كىراكەشكە:

— ئوغلۇم، سەن مۇشۇ يەردە ئازراق تەخىر قىلىپ تۇرغىن، مەن دۇكاندا پۇل بارمۇ - يوق بېرىپ ئۇقۇشۇپ كۆرەي، ئەگەر يوق بولسا، چاكارلىرىم ئۆيدىن ئېلىپ بەرسۇن، ئەگەر بار بولۇپ قالسا، شۇ يەردىنلا ئېلىپ قايتىسەن - دە، يولۇڭ قىسقىرايدۇ، — دېدى.

دەللە شۇنداق قىلىپ كىراكەشنى بىر دوقمۇشتا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ، ئۆزى تېۋىپنىڭ دۇكىنىغا كىرىپ، ئېگىلىپ تەزىم قىلدى، تېۋىپ كۆز ئالدىدا بىر ئاجىز نۇرانە ئايالنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، دەرھال ئۇنىڭ سالامىغا جاۋاب قايتۇردى.

— ھەي ئانا، خۇش كېلىپسىز، — دېدى تېۋىپ دەللىگە، — نېمە خىزمەت بىلەن بۇ تەرەپلەرگە كېلىپ قالدىڭىز؟

— ھەي ئۇستام، بۇ دۇنياغا كېلىپ، پەقەت بىرلا ئوغلۇم بارئىدى. ئۇ مەن ئۈچۈن كۆزقارىچۇقۇمدەك ئەزىز ئىدى. ئۇنىڭ ئاغزىغا يەل يارىسى چىقىپ، قىلغان سايە - سەۋەبلەردىن ھېچبىرى مەنپەئەت قىلمىدى. يارىسى كۈندىن - كۈنگە يامانلاشتى. ئاخىر تېۋىپ - ھۆكۈمالارنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردىم. ئۇلار: «بۇنىڭ بارلىق چىشلىرىنى دەرھال تارتقۇزۇۋەتمىسەڭ، بۇ كېسەل ئۇنىڭ كۆزىگە تەسىر قىلغاندىن كېيىن كور قىلىدۇ، ئەگەر ئۇنىڭ تەسىرى نېرۋىسىغا يەتسە، سەزگۈسىگە نۇقسان يېتىپ، ئەقلىدىن ئېزىپ كېتىدۇ. بەلكىم سەۋدايى بولۇپ قالايمىقان سۆزلەشكە باشلىشى ۋە ئۆزىنى نابۇت قىلىشى مۇمكىن» دېيىشكەندى. بىراق مەن ئۇلارنىڭ بۇ سۆزلىرىگە پىسەنت قىلماي، بىپەرۋالىق قىپتىمەن. ئاخىر تېۋىپلارنىڭ دېگىنىگە ئوخشاشلا، ئوغلۇم ئەقلى - ھوشىدىن ئېزىشقا باشلىدى. ھەر كىشىگە ھەرقىسما قالايمىقان، بىھۇدە سۆزلەرنى قىلىپ، بەزىلەرگە «پۇلۇمنى بەر» دېسە، بەزىلەرگە: «قېچىرىمنى قايتۇرۇپ بەر» دەيدۇ، بەزىدە ھەتتا، مېنىڭ ئۆز ئانىسى ئىكەنلىكىمنىمۇ ئىلغا قىلالمايدۇ. ھېكىملەرنىڭ سۆزىنىڭ ھەقىقەتەنمۇ بىر ھېكمەت ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدىم - دە، بۇ ئىشنى كېچىكتۇرگىنىمگە كۆپ ھەسرەت - نادامەتلەرنى چېكىپ، ئاخىر ئوغلۇمنى ھۇزۇرىڭىزغا ئېلىپ كەلدىم. ھۆكۈمالارنىڭ سۆزى بويىچە ئۇنىڭ ھەممە چىشلىرىنى تارتىۋەتسىڭىز، بەلكىم سالامەتلىكى ئەسلىگە كېلىپ

قالسا ئەجەب ئەمەس، — دېدى دەللە كۆزدىن يامغۇردەك ياش تۆكۈپ، ئاندىن يانچۇقىدىن بىر تەڭگە پۇلنى ئېلىپ، تېۋىپقا ئۇزىتىپ، سۆزىنى داۋام قىلدى، — مەن ئوغلۇمنى بىر باھانە بىلەن بۇيەرگە ئېلىپ كېرەي، سىز خىزمەتكارلىرىڭىزغا بۇيرۇق قىلىپ ئوغلۇم ئىشىكتىن كىرىش بىلەنلا، ئۇنىڭ ھەر قانداق ئاھۇ-پەريادلىرىغا قۇلاق سالماي، پۈت-قوللىرىنى مەھكەم باغلىتىپ ئۇنىڭ بارلىق چىشلىرىنى بىرىنىمۇ قالدۇرماستىن پاك-پاكىز سۇغۇرۇپ تاشلىسىڭىز، بەلكىم كەرىمى كەڭ تەڭرىم سىزنىڭ سەۋەبىڭىز بىلەن ئوغلۇمغا تەلتۆكۈس شىپالىق ئاتا قىلسىمۇ ئەجەب ئەمەس.

ئاقچا مۇھەببىتى بىلەن ئەقلىدىن ئازغان نادان تېۋىپ، دەللە ئېيتقان بۇنداق قانخورلۇقتا ماقۇل بولدى:

— ھەي ئانا، ئوغلۇڭنى ئېلىپ كىرگىن، ئەمرىڭنى دېگىنىڭدىن زىيادە قىلىپ ئورۇنداپمەن، — دېدى ئۇ دەللىگە.

— ئۇستام، ئوغلۇمنى ئېلىپ كېرەي، بىراق مەن بۇ ئىش ئۈستىدە تۇرالمايمەن، ئوغلۇم ئاغرىق دەستىدىن ناله-پەريادا كۆتۈرسە، مەن ئانا بولغۇچى قانداقمۇ چىدىيالايمەن؟ — دېدى دەللە كۆزلىرىدىن تارام-تارام تاش تۆكۈپ.

تېۋىپ ئۇنىڭغا:

— سېنىڭ بۇ يەردە تۇرۇشۇڭنىڭ ھاجىتى يوق، ئارقا ئىشىكتىن چىقىپ، كېتىپ قالساڭمۇ بولىدۇ، — دېدى.

دەللە كۆڭلىدە: «تەدبىرىم ئەمەلگە ئاشىدىغان بولدى» دەپ، خۇشالىقتىن گۈلگەقەلبىرى ئېچىلغان ھالدا كىراكەشنىڭ يېنىغا كەلدى-دە:

— يۈر، ئۇ يەردىن خالىغىنىڭچە پۇل ئالغىن، — دېدى.

يوق پۇلنى ئېلىپ، چىقىمىغان چىشلىرى بىلەن تاناۋۇل قىلىش ئۈمىدىدە تۇرۇۋاتقان بېچارە كىراكەش ئۆزىنىڭ خام تەمەلىكى تۆپەيلىدىن، خاتىرجەملىكىنى قولدىن بېرىپ، ئاغزىدىكى چىشلىرىنىڭمۇ خۇددى قېچىرىغا ئوخشاشلا بەرباد بولۇشىنى نەدىن بىلسۇن، ئۇ خۇشال ھالدا دەللىگە ئەگىشىپ، تېۋىپنىڭ دۇكىنىغا كىردى. دەللە تېۋىپقا ئىشارەت قىلىپ، قويۇپ ئۆزى كېتىپ قالدى. تېۋىپنىڭ ھېلىقى دېۋە سۈپەت ئۇچ خىزمەتكارى كىراكەشنى كۆرگەن ھامان ئېتىلىپ كېلىپ، بىرى قولىدىن، بىرى پۇتىدىن، يەنە بىرسى بېشىدىن قامالاپ، يەرگە باستى، ئۇلار كىراكەشنىڭ ناله-پەريادىغا قۇلاق سالماستىن، ئۇنىڭ پۈت-قوللىنى شۇنداق چىڭ باغلىدىكى، ھەتتا قىمىرلاشقىمۇ ماجالى قالمىدى. كىراكەش ئاخىرى ئىشىنىڭ باشقىچە ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ، يېلىنىشقا باشلىدى:

— ھەي ئاغىنىلەر، — دېدى ئۇ كۆزىدىن تارىلاپ ياش تۆكۈپ، — مېنى قويۇپ بېرىڭلار، بولدى قېچىرىمدىن كەچتىم.

تېۋىپ ۋە چاكارلار ئۇنىڭ بۇ سۆزلىرىنى سارالىق دەپ بىلىپ، بىر-بىرىگە قاراپ كۈلۈشۈپ قويدى. ئاندىن قولىغا ئامبۇر ئېلىپ ئۇنىڭ چىشلىرىنى بىر-بىرلەپ يۇلۇشقا باشلىدى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

ھەممە چىشلىرىنى قويماي تارتىۋەتكەندىن كېيىن، ئۇنى باغلاقتىن بوشىتىپ، قويۇپ بەردى. كىراكەش بىچارە ئۆزىنىڭ بۇنداق ئېغىر كۈنگە قېلىپ، بېجىرىم چىشلىرىدىن ئايرىلىپ، كومىك بولۇپ قالغانلىقى ئۈچۈن، چەكسىز قايغۇ - نادامەتلەرنى چېكىپ، زار - زار يىغلىدى. ئۆزىنىڭ سادىدىلىقى تۈپەيلىدىن مەككار دەللىنىڭ سۆزىگە كىرىپ، ئىككىنچى قېتىم ئالدانغانلىقى ئۈچۈن، مىڭ - مىڭلاپ ھەسرەتلەندى، تۆمەنلەپ ئەپسۇسلاندى. ئەمما، بولغۇلۇق بولۇپ بولغاندا، قىلغان پۇشايمان پايدا بەرمىگەچكە، ئۇنىڭ چىشسىزلىقتىن ماكىلداپ قالغان ئېغىزلىرى ئورنىغا كەلمىدى. ئۇ بىچارە مىڭ تەسلىكتە ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ، ھەپتىگىچە ئورۇن تۈتۈپ يېتىپ قالدى. بۇ ۋەقە پۈتۈن باغداتقا پۇر كەتتى. بۇنى ئاڭلىغان كىشىلەر ھەيران-ھەس قالدى. لەنەتگەردە دەللە ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ، ئالتە ئايغىچە تاشقىرىغا چىقماستىن ئەيش - ئىسرەتكە مەشغۇل بولدى.

ئەمدى گەپنى بەتقىلىق مۇختاردىن ئاڭلاڭ.

ئەلقىسسە، مۇختار ھەر كىچە ئارام ئالماستىن باغدات خەلقىنىڭ ئۆيلىرىنى ئوغرىلىغچە تالان - تاراج قىلاتتى. بىر-كېچىسى ئۇ شۇ يوسۇندا كېتىۋاتقىنىدا، ھارۇن رەشىتنىڭ بارگاھىغا كۆزى چۈشۈپ قالدى. قاراۋۇللارنىڭ ھەممىسىنى ئۇيقۇدا كۆرۈپ، پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلدى - دە، ئاۋايلاپ چامداپ، پادىشاھنىڭ شەربەتخانىسىغا كىردى. ئۇيەردە قىممەتتى بىر-مەملىكەتنىڭ خىراجىتىگە تەڭ كەلگۈدەك بىر ئالتۇن جام بار ئىدى. مۇختار بۇنى كۆرۈپ: بۇگۈن باشقا ئۆيلەرگە كىرىپ ئاۋارە بولۇپ يۈرمەي، مۇشۇ ئولجىنىلا ئېلىپ، بولدى قىلاي - دە، بىر كېچىنىڭ ئارامى خۇدا ئۆتكۈزەي» دەپ ئويلاپ، ئالتۇن جامنى ئېلىپ، خاتىرجەم ھالدا ئۆيگە كېلىپ، ئارام ئالدى. ئەتىسى تاڭ ئاتقاندىن كېيىن بۇ خەۋەر پادىشاھ ھارۇن رەشىتنىڭ قۇلىقىغا يەتتى. پادىشاھ بارلىق شەربەتچىلەر ۋە خىزمەتچىلەرنى يىغدى. ئۇلارنى زۇلۇم بىلەن شۇنداق قاتتىق قىيىن - قىستاقلارغا ئالدىكى، ئۇچ كىشى بۇ ئازابقا بەرداشلىق بېرەلمەي ھالاك بولدى. لېكىن جام تېپىلمىدى. پادىشاھ ئاخىرى: «كىممىكى ئاشۇ ئالتۇن جامنىڭ ئۇچۇرىنى يەتكۈزسە، ئۇ جامنى ئاشۇ كىشىنىڭ ئۆزىگە ئىنئام قىلىمەن» دەپ پۈتۈن مەملىكەتكە جاكار چىقاردى.

ئەلقىسسە، بۇ ھادىسە يۈز بېرىپ، ئىككى ئاي ئۆتكەندىن كېيىن، ھىندىستان سودىگەرلىرى ئىراق تەرەپكە پول ئالدى. ئۇلار كېلىپ دەجلە دەريا سىنىڭ قىرغىقىغا چۈشتى. دەللىنىڭ قىزلىرى بۇلارنىڭ كەلگەنلىكىدىن خەۋەر تېپىپ، ئاتىسى مۇختارغا:

— ھەي ئاتا، دەريا ياقىسىغا كارۋانلار كېلىپ چۈشۈپتۇ. بېرىپ بىزگە ئۇلارنىڭ نەپس تاۋارلىرىدىن ئەكىلىپ بەرسىڭىز، — دېدى.

مۇختار قىزلىرىدىن بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان ھامان سودىگەرلەر سىيىقىدا يېتىپ، ھېلىقى ئالتۇن جامنى قولىغا ئېلىپ، دەجلە بويىغا يېتىپ كەلدى. ئۇ يەردە ھارۇن رەشىتنىڭ باجگىرلىرى سودىگەرلەردىن باج ئېلىۋاتاتتى. مۇختار بۇ ھالنى كۆرۈپ بىر بۇلۇڭدا بىر ئاز يۇشۇرۇنۇپ تۇرام ئالدى. سودىگەرلەر باجگىرلىنىڭ غەلۋە - غوۋغاسىدىن خالاس بولغاندىن كېيىن، مۇختار بۇزۇنىسى ئاشكارىلاپ، بىر دەرەخنىڭ تۈۋىگە كېلىپ، ئالتۇن جامنى قويۇندىن چىقاردى. شۇ ئەسنادا ھارۇن رەشىتنىڭ شەربەتچىلىرىدىن بىرسى پادىشاھقا قەنت - ناۋات ئېلىش ئۈچۈن يېتىپ كەلدى - ده، كۆزى ئالتۇن جامغا چۈشۈپ قالدى. شەربەتچى دەرھال ئاتتىن چۈشۈپ جامنى مۇختارنىڭ قولىدىن غەزەپ بىلەن يۇلۇپ ئالدى:

— بۇ جام پادىشاھنىڭ شەربەتخانىسىدىن يوقلىپ، بۇنىڭ كاساپىتى بىلەن ئۆچ ئادەم ھالاك بولغان، سەن بۇنى قەيەردىن ئالدىڭ؟! — دېدى ئۇ مۇختارغا قەھرى بىلەن ۋارقىراپ.

مۇختار ئۆڭمەستىنلا:

— تولۇق باھاسىنى تۆلەپ سېتىۋالىدىم، — دېدى.

— بۇنى ساڭا كىم ساتقان، — دېدى شەربەتچى، — ساڭا جان لازىم بولسا، تېز ئېيت، بولمىسا پادىشاھ ھۇزۇرىغا ئۆزۈڭنى ئاپىرىمەن، ئۇ چاغدا مېنىڭ جېنىڭ بولسىمۇ ھايات قۇتۇلالمايسەن.

— بۇنى ساتقۇچى ناتونۇش ئادەم تۇرسا، مەن ئۇنى نەدىن بىلەي، — دېدى مۇختار.

— ئانداق بولسا، — دېدى شەربەتچى غەزەپ بىلەن ئۇنىڭ ياقىسىغا قول سېلىپ، — چاپسان مەن بىلەن مېڭ، ئۆزۈڭنى شاھ ساراينىدا كۆرسەن.

مۇختارنىڭ ھوشى بېشىدىن ئۇچۇپ، شەربەتچىگە:

— ھەي مەرد يىگىت، مەن بىر سودىگەر ئادەم. ھارۇن رەشىتنىڭ ئالدىغا سۆرەپ بارساڭ، ئەلۋەتتە، مېنى ئۆلتۈرۈپ، ئۆيۈمۇ ئاقلىرىمنى تالان - تاراج قىلىدۇ. بۇنىڭ ساڭا ھېچقانچە پايدىسى يوق. ئۇنىڭدىن كۆرە سەن مېنى بۇ پالاكەتچىلىكتىن قۇتقازغىن، مەن ساڭا بۇ ئالتۇن جامنى يەنە بىر ھەسسە ئالتۇن بىلەن قوشۇپ بېرىۋېتەي ۋە باشقا يوللار بىلەنمۇ خىزمىتىڭنى قىلاي، — دېدى.

مۇختاردىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغان شەربەتچى پادىشاھنىڭ نازۇ نېمەتلىرىنىڭ تۇز ھەققىنىمۇ ئۇنتۇپ، كۆڭلى خىيانەت تەرەپكە مايىل بولدى. بۇ ھەقتە كىشىلەر مۇنداق دېگەن. بېيىت:

كىمكى تۇز ھەققىگە ھۆرمەت قىلمىسا،
ئاقىۋەت بولغاي ئۇنىڭ يۈزى قارا.

شەربەتچى مۇختارغا:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

— بۇ جامنى سېنىڭدىن ئېلىپ ئۆيۈمده مده ساقلىسام، ئاقىۋەت بىر كۈنى بىراۋلارنىڭ كۆزى چۈشۈپ قالسا، بالاغا قالىمەن. ئەگەر ئۇنى پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارسام، «بۇنى نەدىن تاپتىڭ؟» دەپ سوريشى چوقۇم، ئۇنداقتا، مەن نېمە دەپ جاۋاب بېرىمەن؟ — دېدى.

مۇختار:

— ئانداق بولسا، مەندىن جامنىڭ باھاسىغا تەڭ كەلگۈدەك مىقدارىدا ئالتۇن ئالغىن، — دېدى.

دېگىنىڭچۇ دۇرۇس گەپ بولدى، — دېدى شەربەتچى مۇختارغا، — بىراق بۇ يەردە بۇ جامنىڭ باھاسىنى توختىتىپ بېرەلمىگۈدەك بىرەر سەررابا، ياكى زەرگەر يوق تۇرسا، — دېدى.

— بۇ سودىگەرلەر ئارىسىدا خوجا سەئىد نامىلىق بىر جاۋاھىرپۇرۇش بار. ئۇ كىشى كۆپ ئىشلارغا ئېپچىل بار، ھەممە كەسىپكە ماھىر ئادەم. ئۇ ھازىر مۇشۇ سودىگەرلەرنىڭ باشلىقى. سەن بۇنى شۇ كىشىنىڭ يېنىغا ئاپىرىپ: «ھەي خوجا ماڭا بىر ئاز قەنت-ناۋات لازىم ئىدى. سەن مۇشۇ جامنىڭ قىممىتىنى باھالاپ بەرسەڭ، مەن قەنت-گىزەكلەرنىڭ باھاسى ئۈچۈن مۇشۇ جامنى بېرىپ ئالارمەن ياكى بولمىسا، ئالتۇن بېرىپ ئالارمەن» دېگىن. ئۇ كىشى جامنىڭ باھاسىنى بىر يەرگە توختىتىپ بەرگەندىن كېيىن قايتىپ كەل، مەن ساڭا، شۇ باھادا ئالتۇن بېرىمەن ۋە باشقا نەرسىلەر بىلەنمۇ سېنى خۇشال قىلىمەن، — دېدى مۇختار.

شەربەتچى مۇختاردىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئالتۇن ئېلىشنىڭ ئىنتىزارلىقىدا بۇ بېيىتنى ئوقۇدى.

بېيىت:

بىر قاراپ قويماقنى قارا كۆزدىن قىلدىم تەمە،
ئاھ، تەمەنىڭ يۈزدەك قارايدى يۈزلىرىم ھەمە.

شەربەتچى مۇختارغا:

— ئانداق بولسا، سەن تەرەپتىن بىرەيلەن بىللە بارسۇن، — دېدى.

— ئانداقتا، مەن ئۆزۈم باراي، — دېدى مۇختار، — لېكىن مېنىڭ ساڭا ھەمراھ ئىكەنلىكىمنى ھېچكىم سېزىپ قالمىسۇن، سەن بېرىپ خوجا سەئىدگە جامنى كۆرسىتىپ، باھاسىنى توختاتقاندىن كېيىن، مەن يېنىڭغا كېرىپ، باھاسىغا يەتكۈزۈپ ئالتۇن بېرىپ، جامنى شۇ يەردىلا سېتىۋالاي.

شەربەتچى ئېيتقىنىدەك، جامنى ئېلىپ خوجا سەئىد تەرەپكە ماڭدى، خوجا سەئىدنىڭ چېدىرى ئالدىغا كەلگەندە ئاتتىن چۈشۈپ، سالام بىلەن ئىچكىرىگە كىردى.

— ھەي خوجا، — دېدى ئۇ سودىگەرگە، — مەن پادىشاھنىڭ شەربەتچىلىرىدىن مەن، پادىشاھلىققا بىر ئاز قەنت-ناۋات ئالىمەن، باھاسى ئۈچۈن ئالتۇن بەرسەمۇ بولىدۇ، ئەگەر خالىسىڭىز مۇنۇ جامنى بېرەي.

شەربەتچى سۆزلەۋېتىپ، جامنى خوجا سەئىدنىڭ ئالدىغا قويدى. خوجا سەئىد دۇنيادا تەڭداشسىز بولغان بۇ ئاجايىپ ئالتۇن جامنى كۆرۈپ، كۆڭلىدە: «بۇنى پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارسام، بۇنىڭدىن زىيادە تۆھپە بولماس» دەپ ئويلىدى-دە، سېتىۋېلىش قارارىغا كەلدى.

ئەلقىسسە، شەربەتچى مۇختارنىڭ قو-

لىدىن جامنى ئېلىپ كەتكەندىن كېيىن، مۇختارنىڭ يەتتە ئوغرى كۈيئوغلى ئۇنىڭ قېشىغاياپتىپ كەلدى. مۇختار ئۇلارنى ئۆزىگە ھەمراھ قىلىپ، سوددىگەرلەرنىڭ چېدىرىغا باردى. ئۇلار خۇددى بەرەر نەرسە سېتىۋالماقچى بولغان ئادەملەردەك، قىمەت باھا نەپىس رەختلەرنى كۆرۈپ، ياراتماستىن، چېدىرىمۇ - چېدىر ئارىلاپ يۈرۈشمەكتە ئىدى. سوددىگەر بىچارىلەر تەمەگەرلىك بىلەن ئۇلارغا ئىززەت - ئىكرامىلار قىلىشىپ كېتىشتى. مۇختار ۋە كۈيئوغۇللىرى شۇ يوسۇندا ئايلىنىپ يۈرۈپ، خوجا سەئىدنىڭ چېدىرى ئالدىغا يېتىپ كەلدى - دە، سالام بېرىپ، ئىچكىرىدىگە كىردى. خوجا بۇلارنىڭ ناھايىتى كېلىشكەن نۇرانە ئادەملەر ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، ھۇرمەت - ئېھتىرام قىلدى، ئۇلارغا يۇقىرىدىن ئورۇن كۆرسىتىپ ئولتۇرغۇزدى. ئاندىن خوجا سەئىد مۇلايىملىق بىلەن:

— قەدەملىرىڭىز قۇتلۇق بولسۇن، بىزگە بۇيرۇيدىغان نېمە خىزمەتلىرىڭىز بار؟ - دەپ سورىدى.

— بىزگە بىر ئاز قەنت - ناۋات كېرەك دېدى مۇختار.

خوجا ئېھتىرام بىلەن:

— خالىغىنىڭىزلارنى جان - دىل بىلەن ئورۇندايمىز، — دېدى.

بەتئەخلاق مۇختار بىرەدەملىك جىمجىتلىقتىن كېيىن خوجا سەئىددىن سورىدىكى:

— ھەي خوجا، ھۆزۈرىڭىزدىكى ئاۋۇ ئالتۇن جام كىمنىڭكى؟

— ئۇنى بىر كىشى ساتماق ئۈچۈن ئەكەلگەنىكەن، — دېدى خوجا سەئىد جاۋابەن مۇختار:

— بۇ ياقتا ئېلىنمايدۇ، كۆرۈپ باقاي، — دېدى.

— بولىدۇ، كۆرۈڭ، — دېدى خوجا جامنى مۇختارنىڭ قولىغا ئۇزىتىپ.

مۇختار جامنى ئۇياق - بۇياق ئۆرۈپ، كۆرۈپ چىققاندىن كېيىن، خوجا سەئىدكە تۇيۇقسىزلا سوئال قويدى:

— ھەي خوجا، بۇ جام خەلىپە ھارۇن رەشىتنىڭ شەربەتخانىسىدىن يوقالغانىدى، سەن بۇنى قەيەردىن ئالدىڭ؟

مۇختارنىڭ سۆزلىرىدىن قاتتىق ۋەھىمىگە چۈشكەن خوجا سەئىد دەرھال شەربەتچىنى كۆرسىتىپ:

— مۇشۇ يىگىت ساتىمەن دەپ ئەكەلگەنىكەن، — دېدى.

مۇختار بۇسۇزنى ئاڭلاش بىلەنلا ئوقتەك ئېتىلىپ بېرىپ شەربەتچىنىڭ گەدىنىگە بىر مۇشت ئۇردى - دە:

— ھەي ھارامزادە، بۇ جام ئۇچۇن قانچىلىغان بىگۇناھ ئادەملەر ھالاك بولدى، قانچىلىغان ساپ نىيەت كىشىلەر ئازاب چەكتى! ؟ — دەپ ۋارقىرىدى.

خوجا سەئىد بۇ ئەھۋالغا ھەيران قالدى ۋە مۇختاردىن سورىدى:

— بۇ نېمە ۋەقە؟

— پېقىر سوددىگەرلىك ئۇچۇن باغداتتا تۇرۇۋاتقىنىمغا تۆت ئاي بولدى، دېدى مۇختار ئەھۋالنى چۈشەندۈرۈۋاتقان قىياپەتتە، — بىر كۈنى كارۋان ساراينىڭ ئىشىكى ئالدىدا ئولتۇرسام، ھەر تەرەپتىن قىيا - چىيا ئاۋازى ئاڭلاندى. مەن ھەيران بولۇپ، نېمە ھادىسە يۈز بەرگەنلىكىنى بىر كىشىدىن سوريغانىدىم، ئۇ ماڭا: ھارۇن رەشىتنىڭ شەربەتخانىسىدىن بىر دانە ئالتۇن جام يوقىلىپتۇ، بۇنىڭ ئۈچۈن پادىـ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

شاھ نۇرغۇن كىشىلەرگە گۇمان بىلەن شۇنداق قاتتىق ئازابلارنى ساپتۇكى، بۇ سەۋەبتىن ئۇچ ئادەم جېنىدىن ئايرىلىپتۇ، بۇ غەلۋە-غوۋغالار شۇنىڭ ماجىراسى» دېگەنىدى. مانا ئەمدى مەلۇم بولدىكى جامنى مۇشۇ ھارام تاماق شەربەتچىنىڭ ئۆزى ئوغرىلىغانىكەن.

— ھەي يىگىت، سەن بۇنىڭغا نېمە دەيسەن؟ — دېدى خوجا سەئىد شەربەتچىگە قاراپ.

مۇختارنىڭ بىردەمدىلا توقۇپ چىققان بۇ نەيرەڭلىرىگە ھەيران بولۇپ، باياتىن بېرى خۇدىنى يوقاتقان ھالدا، مەڭدەپ قالغان شەربەتچى ئۆزىگە بېرىلگەن بۇ سوئالدىن ھوشىغا كەلدى:

— ئۇ يالغان ئېيتىۋاتىدۇ، — دېدى شەربەتچى ئوپۇل-توپۇللا جاۋاب بېرىپ، — بۇ جام ئەسلى ئۇنىڭ قولىدا ئىدى.

— ھەي يىگىت، بۇنداق ناشايان ئىش سېنىڭدەك ئوردا خادىمىغا مۇناسىپ ئەمەس ئىدى، — دېدى خوجا سەئىد شەربەتچىگە.

— شۇ ئەسنادا مۇختار كۈيئوغۇللىرىغا:

— بۇ ھارام تاماق ئەبلەخنى ئۇرۇڭلار! — دەپ بۇيرۇق قىلدى. ئۇلار كېلىپ شەربەتچىنى ئارىغا ئېلىپ، شۇنداق قاتتىق ئۇردىكى، بىچارە ساددا شەربەتچىگە ئاسمان يىراق، يەر قاتتىق بولدى. بۇ غەلۋە-غوۋغالار كارۋانلار ئارىسىدا باج ئېلىۋاتقان ھارۇن رەشىت مۇلازىملىرىنىڭ قۇلىقىغا ئاڭلاندى. ئۇلار كېلىپ، خوجا سەئىدنىڭ ھۇزۇرىدا يوقالغان ئالتۇن جامنىڭ تۇرغانلىقىنى، شەربەتچىنى بەش-ئالتە ئادەم ئارىغا ئېلىۋېلىپ ئۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆردى. مۇلازىملار ھەممە ئەھۋالدىن خەۋەردار بولغاندىن كېيىن شەربەتچىگە تىل ھاقارەت ياغدۇرۇپ، قوللىرىنى ئارقىسىغا قايرىپ باغلىدى، جامنى بوينىغا ئېسىپ، پىيادە ھالدا ئوردىغا ھەيدەپ ماڭدى. ئۇنىڭ ئېتىغا مۇختارنى مىندۇرۇپ، بىللە ئېلىپ ماڭدى. ئۇلار شەھەرگە يېتىپ كەلگەندە پۇتۇن خالايىق ئۇلارنىڭ كەينىگە چۈشۈپ ئەگىشىپ ماڭدى. ھەممە كىشى شەربەتچىگە تىل-ئاھانەت تاشلىرىنى رەھىمسىزلىك بىلەن ئاتاتتى. ئۆز ئەھۋالىنىڭ قايغۇسىدا گاڭگىراپ، ھەيران-ھەس قالغان بىچارە شەربەتچىنىڭ قۇلىقى خالايىقنىڭ نېمە دەۋاتقانلىقىنى زادىلا سەزمەيتتى. لەنىتى دەللە بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ، يېتىپ كەلدى-دە، مۇختارنىڭ بۇ قىلىقلىرىغا خۇشال بولۇپ، ئاپىرىنلار ئېيتىپ، قايتىپ كەتتى.

شۇنداق قىلىپ، ئۇلار پادىشاھ ھارۇن رەشىتنىڭ ئوردىسىغا كىردى. پادىشاھنىڭ ئۇدۇلىغا كېلىش بىلەنلا، مۇختار يەر سۆيۈپ سالام قىلدى. پادىشاھ ئۇنىڭ سالامىغا جاۋاب قايتۇردى ۋە كۆڭلىدە مۇختارنى «ئەجەبمۇ مۇئامىلىسى ياخشى ئادەمكەن» دەپ ئويلاپ، يۇقىرى ئورۇنغا ئولتۇرغۇزدى. ئاندىن شەربەتچىگە قاراپ غەزەپ بىلەن:

— ھەي يۇزسىز خائىن، مېنىڭ ساڭا بەرگەن بەخت ۋە دۆلىتىمدىن نېمە كەم قالغىنىغا سەن بۇ خىيانەتنى قىلدىڭ؟! — دېدى.

بۇ پالاكەتچىلىكتىن قۇتۇلۇشقا ھېچقانداق ئامالى قالمىغان شەربەتچى بىچارە كۆزلىرىدىن يامغۇردەك ياش تۆكۈپ، پادىشاھقا ھەممە بولۇپ ئۆتكەن ئەھۋالنى بىر-بىرلەپ بايان قىلدى. ئاندىن كېيىن سۆزنى مۇختار ئېلىپ:

— ھەي ئالەمپاناھ، دۆلىتىڭىز ئەبەدى مۇقىم بولسۇن، مېنىڭ بۇ شەھىرىڭىزدە تۇرۇۋاتقىنىمغا تۆت ئاي بولدى. يېقىندىن بېرى خۇراسانغا بېرىشنى نىيەت قىلىپ تۇرغىنىمدا، دەجلە دەرياسى بويىغا سودىگەر چۈشۈپتۇ، دەپ ئاڭلاپ، ئازراق قەنت-ناۋات ئېلىش ئۈچۈن ئۇ يەرگە باردىم. مۇشۇ ھارامخور مۇناپىق شەربەتچى ئۇ يەردە ئالتۇن جامنى خوجا سەئىد ئىسىملىك سودىگەرلەر باشلىقىغا ساتماقچى بولۇپ تۇرغانىكەن. بۇنىڭدىن ئىككى ئاي ئىلگىرى جانابىڭىزنىڭ بارگاھىدىن بىر ئالتۇن جام يوقالغانلىقى قۇلىقىمغا كىرىپ قالغانىدى، بۇنى كۆرۈپ، دەرھال شۇ ئىش ئېسىمگە كەلدى. بۇ بەدبەخت ساتماقچى بولۇپ تۇرغان جامغا پادىشاھنىڭ تەمن باشقا كىشىنىڭ ئىگە بولۇشى مۇمكىن ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىدىم-دە، شۇنىڭغا ئاساسەن، ئەلگە ئىبرەت بولسۇن دەپ ئۇنى تۇتتۇم، — دېدى.

ھارۇن رەشىت مۇختارنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، مۇلازىملىرىغا خوجا سەئىدنى كەلتۈرۈشكە بۇيرۇدى. مۇلازىملار بېرىپ، خوجا سەئىدكە ھارۇن رەشىتنىڭ پەرمانىنى يەتكۈزدى. خوجا سەئىد پادىشاھقا لايىق سوۋغا-سالاملار بىلەن يېتىپ كېلىپ، ھارۇن رەشىتكە سالام قىلدى. پادىشاھمۇ ئۇنىڭ سالامىغا لايىق جاۋاب قايتۇرغاندىن كېيىن يۇقىرىدىن ئورۇن كۆرسەتتى. ئاندىن پادىشاھ ئۇنىڭدىن بۇ ھادىسىنىڭ تەپسىلاتىنى سورىدى. خوجا سەئىد پادىشاھنىڭ سوئالىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئۆزى كۆرگەن ئەھۋالارنى سۆزلەپ بەردى. خوجا سەئىدنىڭ سۆزلىرى مۇختارنىڭ ئېيتقانلىرى بىلەن ئوخشاش چىقتى-دە، پادىشاھ مۇختارنىڭ سۆزلىرىنىڭ راستلىقىنى جەزملەشتۈردى:

— بۇ تۆزكورنى، — دېدى پادىشاھ شەربەتچىنى كۆرسىتىپ قەھرى-غەزىپى تاشقان ھالدا، — دارغا ئېسىپ، بەدەنلىرىنى پارە-پارە قىلىپ تاشلاڭلار!

ھۆكۈمنى ئاڭلىغان جاللاتلار دەرھال ئېتىلىپ كېلىپ، شەربەتچىنى دار تەرەپكە سۆرەپ ماڭدى، يول بويى زار-زار يىغلاپ كەلگەن بىچارە شەربەتچى دار ئالدىغا يېتىپ كەلگەندىن كېيىن، كۆز يۇمۇلاقلىرىدىن بۇلدۇقلاپ ياش ئاققۇزغان ھالدا بۇ بېيتنى ئوقۇدى، بېيت:

كىم خىيانەت قىلسا، ئۇنتۇپ ئىگىسىنىڭ تۇزىنى،

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئەل ئارا بېشى تۆۋەن بولماق جازاسىدۇر ئۇنىڭ.

ئاندىن كېيىن ئۇ جاللاتقا:

— ھەي بۇرادەرلەر، مېنىڭ سىلەرگە ۋەسىيىتىم شۇكى، پېقىرنى باشقا گۇناھكارلارنى ئاسقانغا ئوخشاش بېشىمدىن ئاسماي، بەلكى پۇتۇمدىن ئېسىڭلار. بۇ ئارقىلىق مەن باشقا گۇناھكارلاردىن پەر قلىنىپ تۇراي-دە، خەلق مېنىڭ بىر خائىننىڭ گېپىگە كىرىپ، پادىشاھىمنىڭ ھەققىگە خىيانەت قىلماقچى بولغانلىقىمنى ئاڭلاپ، ئىبرەت ئالسۇن، — دېدى.

جاللاتلار ئۇنىڭ ۋەسىيىتىگە بىنائەن، ئايىغىدىن ئېسىپ بوغۇزىغا پىچاق ئۇردى. بىچارە شەربەتچى بۇ ھىيلە-نەيرەڭلەر بىلەن تولغان دۇنيادىن مەڭگۈگە كۆز يۇمدى.

ھارۇن رەشىت ئۆزىنىڭ «ئالتۇن جامنى كىم تېپىپ كەلسە ئۇنى شۇ كىشىگە ئىنئام قىلغاندىن سىرت، ئۇ كىشىنى يەنە باشقا تەرەپلەردىنمۇ خۇشال قىلىمەن» دېگەن ۋەدىسىگە ئاساسەن، جامنى مۇختارغا بەردى. يەنە ئۇنىڭغا قىممەت باھا تونلارنى كىيدۇرۇپ، يولغا سالدى.

مۇختار جامنى ئېلىپ، يەتتە نەپەر ئوغرى كۈيئوغۇللىرى بىلەن ئۆيىگە قايتىپ كەلدى. دەللە مۇختارنىڭ قىلغان رەزىللىكلىرى ۋە ھىيلە-مىكىرلىرىگە ئاپىرىن ئېيتىپ، ئۇنىڭ ئەقىل-پاراسىتىنى ئاغزى تالغۇچە ماختىدى.

ئەمدى گەپنى بەتخۇي دەللىدىن ئاڭلاڭ.

ئەلقىسسە، ئۇ مەلئۇنلارنىڭ بۇ كېچىسى پاراغەت بىلەن ئوتتى. ئەتىسى لەنەتگەردە دەللە ھەييارلىق بەلبېغىنى بېلىگە باغلاپ، ئۆيىدىن چىقتى. كوچىغا چىقىپ ئازراق يول يۇرۇش بىلەنلا ئۇشتىگەرگە ئۇچراپ قالدى. ئۇشتىگەر دەللىنى كۆرگەن ھامان ئېتىلىپ كېلىپ، ئۇنى مەھكەم تۇتتى.

— ھەي مەككار ئوغرى، — دېدى ئۇشتىگەر غەزەپ بىلەن، — مېنى ۋە باشقىلارنى قانداق بوزەك قىلغانلىقىڭنى بىلەمسەن؟ مانا ئەمدى قولۇمغا چۈشتۈڭ، قولۇمدىن ئاسان قۇتۇلۇپ چىققىنىڭنى كۆرەيچۇ قېنى!

ئۇشتىگەرنىڭ پەيلىنىڭ يامانلىقىنى كۆرگەن دەللە مۇلايىملىق بىلەن:

— ھەي كۆزۈمنىڭ نۇرى ئوغلۇم، مېنىڭدەك ئاجىز ئاناڭغا بۇنداق قوپال گەپلەرنى قىلىشتىكى مۇددىئايىڭ نېمە؟ — دېدى.

— قوپال گەپ دەۋاتىسەنغۇ تېخى، — دېدى ئۇشتىگەر دەللىنى سىلكىشلەپ، — دۇكىنىمدىن يىگىرمە پوتا بىلەن ئەللىك ماتانى ئوغرىلاپ كەتسەڭمۇ قوپال گەپ قىلمامتىم ئەمىسە؟!

— راست ئېيتىسەن ئوغلۇم، سېنىڭ ماللىرىڭنى چاقچاق قىلىپ ئېلىپ قويغانىدىم، بۇ ئىشتا مەندە قىلچە يامان نىيەت يوق ئىدى. ھازىرغىچە مەنمۇ شۇ ماللىرىڭنى قانداق قايتۇرۇپ بېرىشنىڭ غېمىدە يۇرەتتىم. خۇداغا شۇكرى، بۇگۈن ئۆزۈڭ ئۇچراپ قالدىڭ. ماللىرىڭنىڭ ھەممىسىنى بىر ئورۇندا ئامانەت قويغانىدىم، ساق-سالامەت تۇرۇۋاتىدۇ. سەن ھازىرلا مەن بىلەن بېرىپ، ئۇنى ئۆز قولۇڭغا ئالغىن، — دېدى دەللە ئۇشتىگەرگە.

ئۇشتىگەر دەللىگە ھەمراھ بولۇپ

ماڭدى. ئىككىسى بىر شىپاخانىنىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلدى. دەللە ئۇشتىگەرگە:

— ھەي جېنىم، سەن بۇ يەردە ئازراق ساقلاپ تۇرغىن، مەن كىرىپ مالىلىرىڭنى ئاچقىچە بېرەي، — دەپ قويۇپ، ئۆزى ئىچكىرىگە كىرىپ كەتتى.

دەللە شىپاخانا ئىچىدە ئولتۇرغان بىر ئاق ساقال نۇرانە تېۋىپنى كۆردى-دە، ئۇدۇلىسىغا بېرىپ، ئېگىلىپ تۇرۇپ تەزىم قىلدى. تېۋىپ ئۇنىڭغا:

— ھەي ئاجىز بىچارە، بۇ يەرگە نېمە مۇددىئا بىلەن كەلدىڭ؟ — دېدى.

— ھەي ھېكىمەتشۇناس ھېكىم، — دېدى دەللە يىغلاپ تۇرۇپ، — مېنىڭ ئېرىم سارىڭ بولۇپ قالغانىدى. بەش-ئالتە كۈن بولدى، ئۇنىڭ سارىڭلىقى تېخىمۇ ئەۋجىگە چىقىپ، مەن بىچارىنى قاتتىق ھاقارەتلەشكە باشلىدى. ھە دېسىلا «كىم يىمىلىرىمنى، ماتالىرىمنى ۋە زەرجىمەكلىك پوتىلىرىمنى بەر» دەپ ماڭا تىل-ئاھانەتلەرنى ياغدۇرۇپ ئازار بېرىدۇ. ئىلاجسىز ئاخىر ئۇنى ماھىر تېۋىپلارنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارغانىدىم، ئۇلار: «بۇنىڭ كىيىملىرىنى سالدۇرۇپ، ئۇچىسىغا بىر-نەچچە دەررە ئۇرۇپ، بېشىنى قىرزىتىلغان تۆمۈر بىلەن داغلىماقتىن باشقا ئامال يوق» دېيىشتى. مەن بىر بىچارە ئاتا-ئانا ئالدىدا تۇرسام، ئۇنداق ئىشلار قانداقمۇ قولۇمدىن كېلىسۇن. ئاخىر بېشىم قاتقان ھالدا سىزنىڭ ئالدىڭىزغا كەلدىم. مەن ھەققىڭىزدە دۇئا قىلسام، مۇشۇ قېينىنىچىلىقتىن مېنى خالاس قىلىسىڭىز.

دەللە سۆزلەۋېتىپ بەش-ئالتە پۇلنى چىقاردى-دە، تېۋىپنىڭ ئالدىدا قويدى. تېۋىپ ئەگىنىڭ خۇشلۇقىدا:

— ئانداق بولسا، بىرەر تەدبىر بىلەن ئېرىڭنى بۇ يەرگە ئېلىپ كەلگىن، مەن چارىسىنى قىلاي، — دېدى.

— ئۇنى مەن «ماتالىرىڭ پالان جايدا، مەن بىلەن بارغىن ئېلىپ بېرەي» دەپ، ھىيلە ئىشلىتىپ بۇ يەرگە ئېلىپ كەلگەندىم، ئىشىك تۆۋىدە ساقلاپ تۇرۇۋاتىدۇ، — دېدى دەللە.

تېۋىپنىڭ ئۆچ نەپەر خىزمەتكارى بار ئىدى، ئۇلارنىڭ ئەپتىنى كۆرسە دېۋىسۇ ۋەھىمىگە چۈشەتتى. تېۋىپ بۇ خىزمەتكارلاردىن بىرسىگە تېزلا بۇيرۇدى:

— بۇ ئايالنىڭ ئېرىنى بۇ يەرگە ئېلىپ كىرگىن.

خىزمەتكار كوچىغا چىقىپ، بىر كىشىنىڭ ئىنتىزارلىق ئىچىدە كۈتۈپ تۇرغانلىقىنى كۆردى.

— ھەي خوجام، ئىچكىرىگە كىرسىلە، — دېدى ئۇنىڭغا خىزمەتكار.

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان ئۇشتىگەر شىپاخانا ئىچىگە كىردى-دە، دەللىگە:

— مېنىڭ ماتالىرىم قەيەردە؟ تېزرەك ئەكېلىپ بەر، — دېدى.

تېۋىپ ئۇنىڭغا:

— ئازراق توختاپتۇر، ماتالىرىڭنى ھازىرلا چىقىرىپ بېرىدۇ، — دېدى دە، خىزمەتچىلىرىگە ئىشارەت قىلدى.

خىزمەتچىلەر چاقماق تېزلىكىدە ئېتىلىپ كېلىپ، ئۇشتىگەرنىڭ بېلىدىن قۇچاقلاپ يەرگە باستى. ئاندىن ئۇنىڭ داد-پەريادلىرىغا قىلچە قۇلاق سالماستىن، كىيىملىرىنى سالدۇرۇپ، پۈت قوللىرىنى چەمبەرچەس قىلىپ باغلىدى. رەزگى دەللە شۇ ھامانلا قۇيرۇقىنى خادا قىلىپ تىكىۋەتتى-دە، ئۆيگە كېلىپ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
123 www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

پاراغەتلىك تۇرمۇشىنى باشلىدى.

تېۋۇپ خىزمەتكارلىرىغا ئۇشتۇمتۇت چىققان بىر يالماۋۇز، ئۇ ھەيلە - نەيرەڭلىرى ئارقىلىق ھەممە ئادەمنى يەر بىلەن يەكسان قىلىپ يۇرمەكتە، مېنىڭمۇ كۆپ مال - مۈلۈكۈمنى ئالداپ ئېلىپ كەتكەنىدى، — دېدى ئۇشتۇمتۇت ئۆز سەزگۈزەشتىلىرىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلىپ.

تېۋۇپ ئۇشتۇمتۇت كەچۈرمىشلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ قىلغان ئىشلىرىغا قاتتىق پۇشايمان قىلدى، بولغۇلۇق ئىش بولۇپ بولغانىدى. شۇڭا ئۇلار ئامالسىز ئۇشتۇمتۇتقا بىرمۇنچە ئۆزرە خاھلىقلارنى ئېيتىپ، ئەپۇ سوراپ، ئۇنى ئۆيىگە ئاپىرىپ قويدى. ئۇشتۇمتۇت ئۆيىگە كېلىپ، بىرنەچچە كۈن ئورنىدىن تۇرالماي ياتتى. ئاندىن كېيىن بولغان ئەھۋالنى كىراكەش بىلەن جاۋاھىر پۇرۇشقا ئېيتتى. بۇنى ئاڭلىغان كىراكەش ئۇشتۇمتۇتقا ردىن سورىدى:

— ھەي بۇرادەر، ئاغزىڭدىكى چىشلىرىڭ بارمۇ؟

— خۇداغا شۈكرى، بار، — دېدى ئۇشتۇمتۇت.

— ئانداق بولسا، — دېدى كىراكەش ئۇنىڭغا، — سەن ئۆزۈڭنىڭ بۇ ئىشتىن ئامان قۇتۇلۇپ قالغانلىقىڭ ئۈچۈن خۇداغا يۈزمىڭ شۈكرىلەرنى قىلساڭ بولغۇدەك.

بۇ ئۈچۈملەن ئاخىر: «دەللىنى قولغا چۈشۈرمىگۈچە ھېچقانداق ئىش قىلمايمىز» دەپ ۋەدىلەشتى.

ئەمدى سۆزنى كىراكەش، جاۋاھىر پۇرۇش ۋە ئۇشتۇمتۇت قاتارلىقلارنىڭ دەللىنىڭ قولىدا قۇل بولۇپ سېتىلغانلىقىدىن ئاڭلاڭ.

(ئاخىرى كېيىنكى سانىدا)

لمقتا ئۈچىغا چىققان بىر يالماۋۇز، ئۇ ھەيلە - نەيرەڭلىرى ئارقىلىق ھەممە ئادەمنى يەر بىلەن يەكسان قىلىپ يۇرمەكتە، مېنىڭمۇ كۆپ مال - مۈلۈكۈمنى ئالداپ ئېلىپ كەتكەنىدى، — دېدى ئۇشتۇمتۇت ئۆز سەزگۈزەشتىلىرىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلىپ.

تېۋۇپ ئۇشتۇمتۇتنىڭ كەچۈرمىشلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۆزىنىڭ قىلغان ئىشلىرىغا قاتتىق پۇشايمان قىلدى، بولغۇلۇق ئىش بولۇپ بولغانىدى. شۇڭا ئۇلار ئامالسىز ئۇشتۇمتۇتقا بىرمۇنچە ئۆزرە خاھلىقلارنى ئېيتىپ، ئەپۇ سوراپ، ئۇنى ئۆيىگە ئاپىرىپ قويدى. ئۇشتۇمتۇت ئۆيىگە كېلىپ، بىرنەچچە كۈن ئورنىدىن تۇرالماي ياتتى. ئاندىن كېيىن بولغان ئەھۋالنى كىراكەش بىلەن جاۋاھىر پۇرۇشقا ئېيتتى. بۇنى ئاڭلىغان كىراكەش ئۇشتۇمتۇتقا ردىن سورىدى:

— ھەي بۇرادەر، ئاغزىڭدىكى چىشلىرىڭ بارمۇ؟

— خۇداغا شۈكرى، بار، — دېدى ئۇشتۇمتۇت.

— ئانداق بولسا، — دېدى كىراكەش ئۇنىڭغا، — سەن ئۆزۈڭنىڭ بۇ ئىشتىن ئامان قۇتۇلۇپ قالغانلىقىڭ ئۈچۈن خۇداغا يۈزمىڭ شۈكرىلەرنى قىلساڭ بولغۇدەك.

بۇ ئۈچۈملەن ئاخىر: «دەللىنى قولغا چۈشۈرمىگۈچە ھېچقانداق ئىش قىلمايمىز» دەپ ۋەدىلەشتى.

ئەمدى سۆزنى كىراكەش، جاۋاھىر پۇرۇش ۋە ئۇشتۇمتۇت قاتارلىقلارنىڭ دەللىنىڭ قولىدا قۇل بولۇپ سېتىلغانلىقىدىن ئاڭلاڭ.

(ئاخىرى كېيىنكى سانىدا)